

Utdanningsdirektoratet

Rapport

Juni 2013

KARTLEGGING AV INNFØRINGSTILBUD TIL ELEVER SOM KOMMER TIL NORGE I UNGDOMSSKOLEALDER OG SOM HAR FÅ ÅRS SKOLEGANG FØR ANKOMST

**KARTLEGGING AV INNFØRINGSTILBUD TIL ELEVER
SOM KOMMER TIL NORGE I UNGDOMSSKOLEALDER
OG SOM HAR FÅ ÅRS SKOLEGANG FØR ANKOMST**

Rambøll
Besøksadr.: Hoffveien 4
Postboks 427
Skøyen
0213 Oslo
T +47 2252 5903
F +47 2273 2701
www.ramboll.no

INNHALDSFORTEGNELSE

1.	Sammendrag	1
1.1	Organisering og innhold i innføringstilbud	1
1.2	Kompetanse elevene tilegner seg gjennom et innføringstilbud	2
1.3	Innspill til fremtidig utvikling	2
2.	Innledende om kartleggingen	3
2.1	Kort om metode	3
2.2	Rammer og føringer for innføringstilbud	4
3.	Organisering og innhold i innføringstilbud	6
3.1	Modeller for innføringstilbud i grunnskolen	6
3.2	Modeller for innføringstilbud i videregående opplæring	8
3.3	Innhold i innføringstilbudene	10
3.4	Vurderinger av innføringstilbudene	13
4.	Utfordringer og suksesskriterier – utviklingsmuligheter til innføringstilbud	15
4.1	Overgangen mellom grunnskole og videregående skole	15
4.2	Balanse mellom språk- og fagopplæring i innføringstilbud	17
4.3	Integrasjon mellom elever i innføringstilbud og ordinære tilbud	18
4.4	Utydelig ansvarsfordeling mellom kommune og fylkeskommune	19
4.5	Innspill til fremtidig utvikling av innføringstilbud	21

TABELLISTE

Tabell 3-1: Styrker og svakheter ved ulike modeller for innføringstilbud	6
Tabell 3-2: Innføringstilbud i videregående opplæring	9
Tabell 3-3: Innhold i ulike modeller	10

VEDLEGG

Vedlegg 1

Kartlegging av utvalgte innføringstilbud

1. SAMMENDRAG

Kartleggingen av innføringstilbud til elever som kommer til Norge i ungdomsskolealder med begrenset skolegang er gjennomført på oppdrag for Utdanningsdirektoratet i perioden februar-mai 2013. Denne rapporten utgjør sluttrapporteringen for kartleggingen, og er utarbeidet av Rambøll Management Consulting. Formålet med kartleggingen har vært å bidra til et bedre kunnskapsgrunnlag om hvordan innføringstilbud til den definerte målgruppen er innrettet.

1.1 Organisering og innhold i innføringstilbud

Innføringstilbud til elever med vedtak om særskilt språkopplæring etter § 2-8 i Opplæringslova kan organiseres på tre måter i grunnskolen:

- Tilhørighet i ordinær klasse, men deler av opplæringen gis i egne grupper, her kalt **delvis integrerte tilbud**
- I egne klasser ved ordinære skoler, heretter kalt **innføringsklasser**
- På egne skoler, heretter kalt **innføringsskoler**

Funnene kan tyde på at kommunestørrelse, antall skoler og antall elever med særskilt vedtak om språkopplæring har betydning for valg av modell i kommunene. De minste kommunene har hovedsakelig delvis integrerte tilbud. Av de seks kommunene med over 20 000 innbyggere som inngikk i kartleggingen har fire i dag en innføringsskole, mens to har innføringsklasser. Det er imidlertid vedtatt å endre modell i to av kommunene.

Fem av de seks fylkeskommunene har organisert innføringstilbud som et «nulte år». En av disse opprettet tilbudet først skoleåret 2012/2013. Fylkeskommunen som i inneværende år ikke tilbyr innføringsklasse som eget tilbud, skal opprette det fra skoleåret 2013/2014. I begge disse fylkene er det endring i § 3-12 i Opplæringslova som har ført til opprettelse av egen innføringsklasse.

1.1.1 Innhold i innføringstilbudene

Kartleggingen viser at språkopplæring, herunder opplæring i norsk, blir lagt stor vekt på i innføringstilbudene. Morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring tilbys i større grad der innføringstilbudet er organisert som innføringsklasse eller innføringsskole. Opplæringen baseres i stor grad på læreplan i grunnleggende norsk, og det tilstrebes bruk av tospråklige lærere der kommuner har tilgang på denne kompetansen. Morsmålsopplæring tilbys i om lag halvparten av kommunene som er kartlagt, og der det tilbys er det hovedsakelig et tilbud i enkelte språk og til enkelte elever. Tospråklig fagopplæring tilbys i over halvparten av kommunene som er kartlagt, og her igjen i kun enkelte språk.

Fylkeskommuner som tilbyr innføringsklasser tilbyr en sammensetning av fagene norsk, samfunnsfag, matematikk, engelsk, naturfag og kroppsøving samt prosjektundervisning. Språkopplæring vurderes også her å være en viktig del av fagopplæringen. Her varierer det imidlertid hvilke læreplaner som benyttes.

Kartlegging av elevenes kunnskap og ferdigheter kan forstås som en forutsetning for å kunne gi et tilpasset opplæringstilbud, og vurderes som svært viktig. Samtidig er det noe varierende praksis knyttet til kartlegging av elevenes kompetanse. Flere etterlyser tydelige føringer for å avklare hva som bør kartlegges, når dette bør gjøres, og hvilke kartleggingsverktøy som bør benyttes.

Tett dialog med foreldre/foresatte beskrives som en forutsetning for å lykkes med tilbudet. Særlig viktig oppgis dette å være med hensyn til å få hjelp til å motivere eleven til å gjennomføre et innføringstilbud, og for å gi både foreldre/foresatte og elevene god informasjon om tilbudet og elevens progresjon.

Når det gjelder samarbeid med PP-tjenesten viser kartleggingen at det er stor variasjon i hvor tett samarbeidet er. De fleste har faste møter med PP-tjenesten og vurderer at samarbeidet i seg selv fungerer godt. Likevel er det en utfordring at PP-tjenestens kompetanse på migrasjonspedagogikk og på traumer er svært varierende og i hovedsak mangelfull. En annen utfordring er

mangel på språkkompetanse som igjen gjør det vanskelig å vurdere om en elev har problemer som følge av lite språkkunnskaper eller faktiske lærevansker.

1.2 Kompetanse elevene tilegner seg gjennom et innføringstilbud

Kartleggingen viser at det er varierende hvilken kompetanse elevene tilegner seg i løpet av et innføringstilbud. Elever med kort botid i Norge, uavhengig av skolebakgrunn, har i svært mange tilfeller for dårlig språkkompetanse til å følge ordinær opplæring. Dette regnes som en særlig utfordring i videregående skole, blant annet fordi det er begrenset tilgang på kompetanse i grunnleggende norskopplæring i videregående opplæring. En utfordring for denne elevgruppen er mangel på god studieteknikk og kunnskap om hvilke forventninger som stilles til elever og lærere i det norske skolesystemet.

Kartleggingen viser også at tidspunkt for når eleven ankommer i ungdomsskolen har betydning for kompetanse eleven klarer å tilegne seg. Elever som ankommer sent i ungdomsskolen har lite tid til å lære seg språk og fag før retten til ordinær grunnskoleopplæring opphører. Informanter erfarer også at både elever og foreldre er opptatt av å gjøre seg raskt ferdig med grunnskolen og komme over i videregående opplæring, uten at de nødvendigvis greier å tilegne seg tilstrekkelig kompetanse i norsk, i grunnleggende ferdigheter, og i fag som videregående opplæring bygger på.

Kartleggingen peker på en rekke grep og tiltak kommuner og fylkeskommuner gjør for å gi elevene et best mulig utgangspunkt for videre opplæring i videregående skole. Undervisning tilpasses elevens eget nivå, i tillegg til at kartlegging av elevenes kompetanse benyttes for å tilpasse opplæringen. I tillegg fremkommer det at de innføringstilbud som har mulighet for tospråklig fagopplæring og/eller morsmålsopplæring vurderer dette som svært viktig i innføringstilbudet.

Innføringstilbudene legger i varierende grad til rette for integrasjon og hospitering i ordinære tilbud. Dette beskrives som viktig for at elevene skal kunne praktisere språket og bli kjent med andre elever. Imidlertid erfarer skolene som inngår i kartleggingen at en del nyankomne elever trekker seg tilbake og ikke tør å snakke eller delta i de faglige eller sosiale aktivitetene sammen med elever i det ordinære tilbudet.

Kartleggingen viser at det er særlige utfordringer knyttet til overgangen mellom grunn- og videregående skole for elever som kommer til Norge i ungdomsskolealder med lite skolebakgrunn. Selv om lovverket i prinsippet er klart, oppleves det i sektoren som uklart og uhensiktsmessig. Grunnen er at en del elever med dårlig språk- og/eller fagkompetanse ikke har forutsetninger for å følge videregående opplæring, og kan dermed tape på å benytte seg av retten til videregående opplæring. For kommunene oppleves det uhensiktsmessig fordi de for elevenes skyld ser seg nødt til å tilby en del elever mer opplæring enn det de egentlig er pliktige til, mens for fylkeskommunene oppleves det uhensiktsmessig å tilby språk- og grunnskoleopplæring når det er kommunene som besitter denne kompetansen.

1.3 Innspill til fremtidig utvikling

Gjennom kartleggingen har det fremkommet en rekke utfordringer kommuner og fylkeskommuner erfarer knyttet til innføringstilbudene, og som igjen kan være innspill til fremtidig videreutvikling av innføringstilbudene, uavhengig om innføringstilbud skal gis av kommune eller fylkeskommune. Under følger punktvis en rekke innspill til videreutvikling av innføringstilbud:

- Avklaring av hvordan grunnskolekompetanse defineres
- Avklaring av hvem som har ansvaret for at nyankomne minoritetsspråklige elever med begrenset skolebakgrunn har nødvendig grunnskolekompetanse
- Behov for tilpassede læremidler for elevgruppen
- Behov for økte ressurser til tospråklig fagopplæring og/eller morsmålsopplæring
- Utredning av muligheter for bruk av tospråklig assistenter som undervisningsstøtte
- Videreutvikling av praksis knyttet til kartlegging

2. INNLEDENDE OM KARTLEGGINGEN

Kartleggingen av innføringstilbud til elever som kommer til Norge i ungdomsskolealder med begrenset skolegang er gjennomført på oppdrag for Utdanningsdirektoratet (UDIR) i perioden februar-mai 2013. Denne rapporten utgjør sluttrapporteringen for kartleggingen, og er utarbeidet av Rambøll Management Consulting. Formålet med kartleggingen har vært å bidra til et bedre kunnskapsgrunnlag om hvordan innføringstilbud til den definerte målgruppen er innrettet.

I denne rapporten gjøres det derfor rede for hvordan et utvalg kommuner og fylkeskommuner har valgt å organisere og gjennomføre innføringstilbud, og hvordan lærere, skoleledere og skoleiere vurderer deres tilbud. Hovedproblemstillinger i kartleggingen har vært:

- Hvordan er innføringstilbudene organisert?
- Hvordan forstås og praktiseres innføringstilbudene?
- Hva er det faglige innholdet i innføringstilbudene?
- Hvordan vurderes innføringstilbudenes kvalitet?

Disse problemstillingene har ligget til grunn for gjennomføringen av kartleggingen, i tillegg til at Rambøll har forfulgt temaer, problemstillinger og utfordringer som har vist seg relevante underveis i kartleggingen. Beskrivelser av de utvalgte tilbudene foreligger som vedlegg.

UDIR hadde for denne kartleggingen også nedsatt en referansegruppe. Referansegruppen har bidratt med svært god informasjon om temaer og problemstillinger knyttet til temaet for kartleggingen. I tillegg har referansegruppen bidratt med innspill i utformingen av intervjuguider, innspill til mulige innføringstilbud som kunne kartlegges, samt bidratt inn i diskusjon av funn fra kartleggingen.

2.1 Kort om metode

Funnene som er presentert i denne rapporten er basert på en kvalitativ kartlegging, der kvalitative semi-strukturerte intervjuer og fokusgrupper har vært datainnsamlingsmetodene. I tillegg har Rambøll gjennomført seks innledende intervjuer med blant annet medlemmer fra referansegruppen, en skole og IMDI. Formålet med kartleggingen har således vært å skissere et kvalitativt bilde av hvordan innføringstilbud forstås, organiseres og gjennomføres i et mindre utvalg kommuner og fylkeskommuner.

Det er gjennomført totalt 24 semi-strukturerte intervjuer med representanter for 16 innføringstilbud fordelt på 10 kommuner og 6 fylkeskommuner, hvor vi har både snakket med representanter fra skoleeier og skoleleder. Fra skoleleders side har dette vært representanter fra særlig utdanningsavdeling, mens fra skoleleders side har vi enten snakket med rektor eller avdelingsleder/ansvarlig for innføringstilbudet. Kartleggingen dekker dermed innføringstilbud i både grunnopplæringen og videregående opplæring. I rekruttering av innføringstilbud er det lagt vekt på å sikre en viss spredning på:

- Geografi
- Kommunestørrelse
- Sentralitet

I tillegg til nevnte kriterier er det lagt vekt på å kartlegge ulike typer av innføringstilbud med særlig hensyn til hvordan innføringstilbudene er organisert. Derfor har vi i arbeidet med rekruttering av innføringstilbud også benyttet oss av kunnskap om ulike innføringstilbud fra referansegruppen, samt gjennom annet skriftlig materiale som Veileder i innføringstilbud til nyankomne minoritetsspråklige elever¹. Fokuset i intervjuene har vært spesielt på å kartlegge organisering og innhold i tilbudene, i tillegg til vurderinger knyttet til utfordringer med innføringstilbudet, fremtidig utvikling og læringsutbytte.

¹ http://www.udir.no/Upload/Lov_regelverk/Veiledere/Veileder_Innforingstilbud_020712.pdf?epslanguage=no

Det presiseres imidlertid at det er gjennomført en kvalitativ kartlegging, og at funnene i denne rapporten derfor ikke er generaliserbare fra et statistisk ståsted. Derimot bidrar rapporten med kunnskap om praksis knyttet til innføringstilbud i utvalgte kommuner og fylkeskommuner, og løfter frem erfaringer og utfordringer som både sentrale og lokale skolemyndigheter kan dra lærdom av.

I tillegg er det gjennomført 4 fokusgrupper som har hatt som formål å gå dypere inn i utvalgte problemstillinger og innhente aktørenes perspektiver på funn som er kommet frem i de semi-strukturerte intervjuene. Rambøll gjorde et utvalg av fokusgrupper på bakgrunn av de gjennomførte intervjuene, og hvor vi to utgangspunkt i særlig interessante funn fra intervjuene vi ønsket å gå nærmere inn på. I fokusgruppene har det vært deltakere på tvers av kommunalt og fylkeskommunalt nivå, og skoleeier og skoleledernivå.

Følgende tema har hatt et særlig fokus i fokusgruppene:

- Overgangen mellom grunnskole og videregående skole
 - Fremtidig organisering av innføringstilbud
 - Kompetanse elever tilegner seg i et innføringstilbud
 - Foreldresamarbeid
- Innhold og organisering av innføringstilbud
 - Balanse mellom språk- og fagopplæring
 - Morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring
 - Innføringstilbud til elever med lærevansker og samarbeid med PPT
 - Integrasjon mellom elever i innføringstilbud og elever i ordinært tilbud

2.2 Rammer og føringer for innføringstilbud

Østberg-utvalget slo fast i NOU 2010:7 *Mestring og Mangfold* at det er en utfordring å gi et godt tilbud til barn og ungdom som kommer sent i skoleløpet, med liten eller ingen grunnutdanning fra hjemlandet. Utvalget mente derfor at det var nødvendig med tydeligere retningslinjer for hvordan opplæring for nyankomne minoritetsspråklige barn, unge og voksne organiseres. Basert på Østberg-utvalgets anbefalinger ble det gjort endringer i Opplæringsloven som ble gjeldende fra 1.8.2012. Det heter nå i opplæringsloven at kommunen/fylkeskommunen «(...) kan organisere særskilt opplæringstilbud for nykomne elever i egne grupper, klasser eller skoler...».²

Bestemmelsene innebærer en begrenset rett for skoleeiere til å gjøre unntak fra opplæringsloven § 8-2 om at elevene til vanlig ikke skal organiseres etter faglig nivå, kjønn eller etnisk tilhørighet, fra opplæringsloven § 8-1 om retten til å gå på nærskolen, og fra Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Det nye regelverket gjør det også mulig å avvike fra fag- og timefordelingen og læreplaner for fag for nyankomne elever som deltar i et innføringstilbud. Tilbudet skal ivareta individuelle behov og rettigheter for den enkelte elev, og organiseringen og innholdet i opplæringen må sikre inkludering og et godt læringsmiljø. Lovverket gir ellers følgende føringer for innføringstilbud:

- Elever fra språklige minoriteter har rett til særskilt språkopplæring etter opplæringsloven § 2-8 og § 3-12. En elev som ikke kan norsk, eller som har svake norskerferdigheter, skal ha et tilrettelagt tilbud i norskopplæringen. Elever i grunnskolen og videregående opplæring kan ha rett til særskilt språkopplæring, uavhengig av om eleven får opplæring i et innføringstilbud eller ikke. Særskilt språkopplæring er en samlebetegnelse på særskilt norskopplæring, morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring. Særskilt norskopplæring innebærer forsterket opplæring i norsk. Morsmålsopplæring er opplæring i morsmålet, mens tospråklig fagopplæring betyr at eleven får opplæring i ett eller flere fag på to språk. Retten til særskilt språkopplæring innvilges i form av et enkeltvedtak.
- Det er frivillig å gå i et særskilt opplæringstilbud for nyankomne elever. Det fremgår av femte ledd siste punktum i både §§ 2-8 og 3-12 at vedtak etter femte ledd «krev samtykke fra elev eller foresette». Det kreves også samtykke fra elev eller foreldre før det fattes vedtak om at eleven skal gå i innføringstilbudet på en privat skole, jf. privatskoleloven § 3-5 med henvisning til opplæringsloven § 2-8 femte ledd og § 3-12 femte ledd.

² Gjeldende regelverk: Se Veileder fra Udir 2012 s. 4-14

- Eleven har rett til å gå i en ordinær klasse eller basisgruppe. Alle elever har etter opplæringsloven § 8-2 rett til å gå i en ordinær klasse/basisgruppe. En ordinær klasse/basisgruppe skal til vanlig ikke organiseres etter faglig nivå, kjønn eller etnisk tilhørighet. Dersom eleven/foreldrene takker nei til et innføringstilbud for nyankomne i egen klasse eller gruppe, skal eleven gå i en ordinær klasse/basisgruppe.
- Innføringstilbud skal være tidsbegrenset. I §§ 2-8 og 3-12 femte ledd fjerde og femte punktum går det fram hvor lenge en elev kan motta opplæring i et innføringstilbud: *«Opplæring i særskilt organisert tilbod kan vare inntil to år. Vedtak kan berre gjerast for eitt år om gongen.»*
- Minoritetsspråklige elever som nylig har kommet til Norge kan fritas fra vurdering med karakter i hele perioden de er i innføringstilbudet etter § 3-21.

I tillegg er elevers rett til grunnskole- og videregående opplæring, og kommunen og fylkeskommunens plikt i å sørge for dette, relevant i denne sammenheng:

- Barn og unge har etter § 2-1 rett til grunnskoleopplæring når det er sannsynlig at barnet skal være i Norge i mer enn 3 måneder. Voksne har også rett til grunnskoleopplæring etter § 4A-1, så lenge de ikke har rett til videregående opplæring etter § 3-1. Ungdom som har fullført grunnskolen eller tilsvarende opplæring, har etter § 3-1 rett til tre års heltids videregående opplæring
- Kommunen har etter § 13-1 plikt til å sørge for grunnskoleopplæring og spesialpedagogisk hjelp. Fylkeskommunen har etter § 13-3 plikt til å sørge for videregående opplæring, samt plikt til å sørge for grunnskoleopplæring, spesialpedagogisk hjelp og videregående opplæring i institusjoner etter barnevernloven etter § 13-2

3. ORGANISERING OG INNHOLD I INNFØRINGSTILBUD

I dette kapittelet presenteres hovedfunn i kartleggingen, knyttet til organisering av innføringstilbud samt innholdet i dem. Aktørenes vurderinger og deres opplevde utfordringer berøres i noen grad i dette kapittelet, samtidig som dette går nærmere inn på i neste kapittel.

3.1 Modeller for innføringstilbud i grunnskolen

I dette avsnittet presenteres kartleggingens funn om hvordan innføringstilbud tilbys i grunnskolen. Kommunene kan innfri elevenes rettighet om særskilt språkopplæring etter § 2-8 i Opplæringslova på fire måter. Den første måten er å gi eleven særskilt og tilrettelagt opplæring i ordinært tilbud, noe eleven også har rett på i og med at å delta i et innføringstilbud er frivillig. De tre øvrige modellene for innføringstilbud, som har vært av særlig interesse i denne kartleggingen, er:

- Tilhørighet i ordinær klasse, men deler av opplæringen gis i egne grupper, her kalt **delvis integrerte tilbud**
- I egne klasser ved ordinære skoler, heretter kalt **innføringsklasser**
- På egne skoler, heretter kalt **innføringsskoler**

Overordnet sett tyder kartleggingen på at det er sterk tro på innføringsskole som den mest egnede modellen for særskilt språkopplæring til nyankomne elever både på barne- og ungdomstrinnet, men at antall nyankomne elever til kommunen har betydning for hvilken modell som velges.

Tabell 3-1 fremstilles styrker og svakheter som fremgår i kartleggingen ved hver av de tre ulike modellene.

Tabell 3-1: Styrker og svakheter ved ulike modeller for innføringstilbud

	Delvis integrerte tilbud	Innføringsklasser	Innføringsskole
Styrker	Tilrettelagt opplæring i særskilte fag Faglig og sosial integrasjon i utvalgte fag og sosiale aktiviteter Glidende overgang til ordinært tilbud	Tilrettelagt opplæring i alle fag Egen klasse gir grunnlag for sosial trygghet Sosial integrasjon gjennom sosiale aktiviteter Mulighet for faglig integrasjon Mulighet for glidende overgang til ordinært tilbud Grunnlag for robuste fagmiljø	Tilrettelagt opplæring i alle fag Egen skole gir grunnlag for sosial trygghet Grunnlag for robuste fagmiljø
Svakheter	Få nyankomne elever i hver klasse kan gjøre den enkelte mer sårbar Dersom det er få nyankomne elever ved skolen kan det gjøre den enkelte særlig sårbar Svakere grunnlag for robust fagmiljø	Å være del av en særskilt gruppe ved ordinær skole kan påvirke den enkeltes sosiale trygghet	Begrenset mulighet for sosial og faglig integrasjon med elever i ordinært tilbud Begrenset mulighet for glidende overgang til ordinært tilbud Lite overføring av kompetanse til nærskoler Kostnadskrevende

Styrkene ved den **delvis integrerte modellen** er at den gir elevene tilhørighet i en ordinær klasse på sitt alderstrinn, samtidig som den gir fleksibilitet i forhold til hvilke fag som tilbys i og utenfor ordinær opplæring. Det betyr at det også tilrettelegges for faglig integrasjon i de fagene

der den enkelte elev har tilstrekkelig kompetanse til å følge ordinær opplæring, og sosial integrasjon ved at eleven har klassetilhørighet og deltar i ordinær klasse i enkelte fag. Blant de delvis integrerte tilbudene som inngikk i kartleggingen var det noen variasjoner i hvilke fag som tilbys i og utenfor ordinær klasse, men det er særlig i de praktisk-estetiske fagene elevene tilbys i ordinær klasse. Informantene fra kommuner med delvis integrerte tilbud fremhevet særlig at kombinasjonen av tett oppfølging og sosial integrasjon er den viktigste styrken ved tilbudet. En annen fordel er at overgangen til ordinært tilbud kan tilpasses den enkelte elevens progresjon i det enkelte fag, og at overgangen kan bli lettere fordi elevene allerede har en tilhørighet i klassen. Det presiseres at det i lite grad skilles mellom nyankomne minoritetsspråklige elever med begrenset skolegang og nyankomne minoritetsspråklige elever med mye skolebakgrunn, men at tilbud tilpasses den enkelte elev individuelt.

Den viktigste svakheten ved integrerte innføringstilbud er at det gjerne er få elever i hver ordinær klasse, noe som gjør at de blir svært sårbare dersom de ikke finner seg til rette i klassen.

Styrken ved å organisere egne **innføringsklasser** ved ordinære skoler er at det kombinerer tilhørighet i en klasse der ingen av elevene behersker norsk i særlig grad, med mulighet for faglig og sosial integrasjon i ordinært tilbud. Det gir elevene mulighet til å følge ordinært tilbud i de fagene de har best kompetanse i, for eksempel engelsk eller matematikk, og samtidig motta spesielt tilrettelagt og intensiv opplæring i språk og andre fag der eleven har lavere kompetanse. Igjen presiseres det at dette er et tilbud som gis til alle nyankomne minoritetsspråklige elever som kommer til kommuner hvor denne modellen tilbys, og at det i liten grad skilles på skolebakgrunn. Tilpasning av undervisning skjer individuelt for den enkelte elev basert på elevens kompetanse og kartlegging. Kun en kommune som tilbyr denne modellen skiller mellom elever med skolebakgrunn og elever med begrenset skolebakgrunn.

Flere av informantene i kartleggingen erfarer imidlertid at potensialet for integrasjon er vanskelig å utnytte, fordi de nyankomne elevene ikke tør å delta eller bruke språket når det er andre elever som behersker norsk tilstede. I et tilbud med innføringsklasser har en forsøkt å samle alle elever fra ordinært tilbud og innføringsklassen i praktisk-estetiske fag, men valgte å gi separat opplæring også i disse fagene fordi en erfarte at elevene fra innføringsklassen ikke turte å snakke eller delta aktivt i opplæringen. Mangel på sosial integrasjon og opplevelse av å tilhøre en særskilt gruppe ved en ordinær skole vurderes som så uheldig av noen informanter at egne innførings-skoler foretrekkes som modell.

Kartleggingen viser også flere styrker ved å organisere innføringstilbud i egne **innføringsskoler**. Den første styrken er at annerledesheten nedtones mer enn i innføringsklasser, ved at ingen av elevene har norsk som morsmål. Informantene fremhever at det gir elevene trygghet og ro i opplæringen, uten at de opplever å være en særskilt gruppe på en ordinær skole. Ved å samle elevene gir innføringsskoler også større mulighet for å nivådele opplæringen i ulike fag, og til å utnytte morsmåls- og tospråklige fagressurser mer effektivt. Den viktigste svakheten er selvsagt at integrasjonen med elever i ordinært tilbud kan bli svak. Flere innføringsskoler bøter på dette for eksempel gjennom at elevene hospiterer i klassen de skal overføres til tidlig i innføringstilbudet eller i god tid før overgang til ordinært tilbud. Det bidrar også til overføring av kompetanse og informasjon om den enkelte elev fra innføringsskolen til nærskolene. I de aller største bykommunene er dette imidlertid mer krevende fordi elevene kommer fra en rekke ulike nærskoler.

De kommuner som tilbyr denne modellen skiller også i større grad mellom elever med skolebakgrunn og elever uten skolebakgrunn. Ved noen innføringsskoler tilbys egne klasser for elever med svært begrenset eller ingen skolebakgrunn.

En annen styrke ved å ha egne innføringsskoler og innføringsklasser er at de gir grunnlag for å skape og videreutvikle robuste fagmiljø. Tett og jevnlig kontakt mellom kontaktlærere og tospråklige lærere fremgår i kartleggingen som svært viktig, og det er langt enklere når disse holder til på samme skole. Det betyr samtidig at det kan være vanskeligere for nærskolene å bygge og utvikle nødvendig kompetanse for å følge opp minoritetsspråklige elever som har takket nei til, eller tidligere har gått i innføringstilbud.

3.1.1 Antall elever begrunnelse for valg av modell i små kommuner?

Funnene kan tyde på at kommunestørrelse, antall skoler og antall elever med særskilt vedtak om språkopplæring har betydning for valg av modell i de aller minste kommunene. I kartleggingen er det bare de minste kommunene med færre enn 5000 innbyggere, få ungdomsskoler og få elever med vedtak om særskilt språkopplæring som tilbyr delvis integrerte tilbud. For disse kommunene kan et lavt antall elever gjøre det kostbart, og dessuten uhensiktsmessig for elevene å opprette egne innføringsklasser. Det tyder på at kommuner med få nyankomne elever har få muligheter til å kompensere for svakheten i modellen.

En av kommunene med svært få elever i målgruppen hadde tidligere i liten grad tatt elevene ut av ordinær opplæring i det hele tatt, men heller gitt elevene ekstra oppfølging i ordinær opplæring. I denne kommunen erfarte en imidlertid at elevene hadde lavt læringsutbytte, og en forsøker derfor nå å gi intensiv opplæring i norsk og samfunnskunnskap utenfor klasserommet. Her var altså begrunnelsen for å opprette et delvis integrert tilbud at elevene hadde dårlig læringsutbytte av et helt integrert tilbud, samtidig som en ønsket å bevare litt av tilhørigheten til ordinære klasser.

En annen og litt større kommune (5000 – 10 000 innbyggere) i kartleggingen har valgt å opprette en egen innføringsklasse. Hovedforskjellen mellom denne og de tre minste kommunene er at antall nyankomne elever er betydelig høyere. Kommunen har også få ungdomsskoler, og det gir mening å samle alle nyankomne elever ved en skole. Det benyttes hospitering i ordinære klasser aktivt, så forskjellen mellom dette innføringstilbudet og de delvis integrerte tilbudene i de minste kommunene er ikke så veldig stor.

Kartleggingens funn kan således tyde på at antallet nyankomne elever er en viktig faktor for hvilken modell for innføringstilbud som velges.

3.1.2 Store kommuner tilbyr innføringsskoler - tendens til at de største desentraliserer i flere innføringsklasser

Bildet kartleggingen tegner er mindre entydig når det gjelder kommuner med over 20 000 innbyggere. Det fremgår at flere av de store kommunene har diskutert og utredet tilbudet sitt etter Østberg-utvalgets rapport, og at de har kommet frem til ulike konklusjoner. Av de seks kommunene med over 20 000 innbyggere som inngikk i kartleggingen har fire i dag en innføringsskole, mens to har innføringsklasser. Det er imidlertid vedtatt å endre modell i to av kommunene, og disse går hver sin vei. En kommune endrer fra å ha innføringsklasse for ungdomsskoleelevene til å integrere dem i en innføringsskole, mens en annen kommune desentraliserer sin innføringsskole til flere innføringsklasser i ulike bydeler.

Ved å sammenligne innføringstilbud i de aller største bykommunene, det inkluderer både kommuner som inngår i kartleggingen og noen som ikke inngår, antydes det en tendens til at innføringstilbud tilbys desentralisert i innføringsklasser ved flere skoler i disse kommunene. Bildet er ikke entydig, men kan tyde på at der det lar seg gjøre å danne grupper av en viss størrelse i flere bydeler, er dette en prioritert løsning. En av begrunnelsene som fremkommer i kartleggingen for et mer desentralisert tilbud, er å spre kompetansen på elevgruppen på flere skoler. En annen begrunnelse som er fremkommet er at nyankomne elever er i større grad enn tidligere er bosatt i ulike deler av kommunen, og det er således ønskelig å tilby innføringstilbudet i nærheten av elevens hjem og nærskole.

Ulempene ved en desentralisert modell sammenlignet med en innføringsskole er først og fremst at det kan bli vanskeligere å tilby tospråklig fagopplæring og morsmålsopplæring i like stor grad som er mulig på en innføringsskole, og at det er mer utfordrende å tilrettelegge for tett kontakt mellom tospråklige lærer, kontaktlærer og andre faglærere.

3.2 Modeller for innføringstilbud i videregående opplæring

I dette avsnittet presenteres kartleggingens funn om hvordan innføringstilbud gis i videregående opplæring. Innføringstilbud i videregående opplæring må ses i sammenheng med at elever som har dokumentert grunnskolekompetanse har rett på videregående opplæring. I forskrift til Oppføringslova heter det i § 3-21 at minoritetsspråklige elever har rett på fritak for både underveis- og sluttvurdering dersom de ankommer grunnskolen i løpet av siste halvår. Det betyr at elevene

ikke får vurdert sin kompetanse i vitnemålet sitt, og at en del elever får papirer på at de har fullført grunnskolen uten at det har blitt gjort vurderinger av hvorvidt de reelt sett har den kompetansen som forventes etter å ha fullført grunnskolen.

Lovverket betyr altså at fylkeskommunene plikter å gi alle elever som har dokumentert gjennomført grunnskole videregående opplæring. Det betyr at elever med kort botid har rett på videregående opplæring, selv om disse kan ha svært begrenset kompetanse i norsk, og/eller svært begrenset faglig kompetanse som er nødvendig for å ha utbytte av videregående opplæring.

3.2.1 Ulike tilbud til elever over 16 år

Kartleggingen viser at selv om lovverket i prinsippet er klart, vurderer mange kommuner at for den enkelte elev som i realiteten ikke har grunnskolekompetanse vil det være svært uheldig å starte videregående opplæring. En del elever vil verken ha språklige eller faglige forutsetninger for å ha utbytte av ordinær videregående opplæring. Kartleggingen viser at syv av de ti kommunene som deltar anbefaler de svakeste elevene å ta ett eller flere år i voksenopplæring i kommunen. Det betyr at kommuner tilbyr elever som har rett på videregående opplæring et tilbud i kommunen, selv om kommunen ikke har noen forpliktelse til dette. Elevene som starter i grunnskoleopplæring for voksne går gjerne her i mellom 1-3 år. Et av målene for kommunene og avgiverskolene er å sikre at elevene får et grunnskolevitnemål med vurdering, og dermed styrkes elevenes forutsetninger for å fullføre ordinært tilbud i videregående opplæring.

Videre viser kartleggingen at det er betydelige forskjeller i hvilket tilbud fylkeskommuner og videregående skoler gir disse elevene. Tabell 3-2 viser hvilke tilbud som finnes i de seks fylkeskommunene som inngikk i undersøkelsen.

Tabell 3-2: Innføringstilbud i videregående opplæring

Fylkes-kommune	Type tilbud	Antall skoler med tilbudet
1	Grunnskoletilbud for elever uten fullført grunnskole	2
	Studieforberedende tilbud for elever med svak grunnskolekompetanse	2
	Studiespesialisering i eget 3-årig løp for elever fra språklige minoriteter	3
	Studiespesialisering for elever med fullført videregående fra utlandet uten godkjent studiekompetanse	1
2	Valgfri intensiv norskopplæring i tillegg til ordinær opplæring	4
	Studieforberedende år som «nulte år» fra skoleåret 2013/2014	
3	Innføringsklasse som studieforberedende år (nulte år)	9
4	Innføringsklasse som studieforberedende år (nulte år)	Utvalgte
5	Innføringsklasse som studieforberedende år (nulte år)	2
		4 fra skoleåret 2013/2014
6	Innføringsklasse som studieforberedende år (nulte år)	1 fra skoleåret 2012/013

Tabell 3-2 viser at fem av de seks fylkeskommunene har organisert innføringstilbud som et «nulte år». En av disse opprettet tilbudet først skoleåret 2012/2013. Fylkeskommunen som i inneværende år ikke tilbyr innføringsklasse som eget tilbud, skal opprette det fra skoleåret 2013/2014. I begge disse fylkene er det endring i § 3-12 i Opplæringslova som har ført til opprettelse av egen innføringsklasse. Tidligere har disse fylkeskommunene etter dialog med Fylkesmannen oppfattet av lovverket forhindret dem fra å organisere innføringstilbud på grunnlag av elevenes faglige nivå.

En stor kommune som tilbyr både grunnskole og videregående skole, tilbyr fire ulike tilbud til elever som har rettigheter etter ulike lovverk. Tabell 3-2 viser imidlertid at det er betydelig varia-

sjon i hvor mange skoler i hvert fylke som tilbyr innføringsklasse. For en del elever, og kanskje i større grad nyankomne elever, vil det å flytte på hybel ikke være ønskelig eller mulig som følge av familiens ønsker. Den geografiske spredningen i tilbudene vil således påvirke den enkeltes mulighet for å ta videregående opplæring.

3.3 Innhold i innføringstilbudene

I dette avsnittet ser vi nærmere på hva som er innholdet i innføringstilbudene til elever som kommer til Norge i ungdomsskolealder med begrenset skolebakgrunn. Overordnet sett fremgår det ikke at tilbudet til denne aktuelle målgruppen skiller seg nevneverdig fra tilbudet til andre grupper nyankomne elever. Samtidig er det slik at tilbudene gjennomgående oppgis å være individuelt tilpasset den enkeltes behov og utfordringer. Dette kan være tilpasninger i form av tilpasset pensum og læremidler, eller læringskrav/læringsmål i de enkelte fagene. Eksempelvis er mye av undervisningen i innføringstilbudene temabasert, og elevene har ukeplaner som gjerne sier hvilke ord og uttrykk de skal lære i løpet av en uke. Disse ordene og uttrykk kan variere i vanskelighetsgrad etter elevenes nivå, kompetanse og læringsmål. Individuell tilpasning innebærer også i stor grad en til en undervisning, selv om innføringstilbudet gis i for eksempel større klasser. Kartleggingen viser også at språkopplæring, herunder opplæring i norsk, blir lagt stor vekt på i innføringstilbudene.

Det fremgår også at rammer og modeller for innføringstilbudene kan ha en viss betydning for innholdet i tilbudene i kommunene. Dette illustreres i tabellen under.

Tabell 3-3: Innhold i ulike modeller

Delvis integrert tilbud	Innføringsklasse	Innføringssskole
Kun norsk og utvalgte fag som samfunnskunnskap og engelsk gis utenfor ordinær undervisning.	Norskopplæring i fokus, samt muligheter for hospitering i ulike fag	Hovedvekt på norsk, men alle fag tilbys. Temabasert undervisning praktiseres.
Morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring tilbys i noen grad der lærressurser er tilgjengelig.	Morsmålsopplæring og særlig tospråklig fagopplæring er utbredt men tilgang på lærerressurser kan være en utfordring.	Morsmålsopplæring og særlig tospråklig fagopplæring er utbredt.
Nivådeling er ikke aktuelt.	Nivådeling vektlegges.	Nivådeling vektlegges.

Når det gjelder nivådeling er ikke dette aktuelt på integrerte tilbud, der elevene hovedsakelig følger ordinær undervisning. I øvrige typer tilbud viser kartleggingen at nivådeling vektlegges selv om også alder spiller inn på sammensetning av elevgrupper.

Målgruppen i denne kartleggingen er nyankomne minoritetsspråklige elever med begrenset skolebakgrunn. I kartleggingen har dette begrepet vært et diskusjonstema. Funn viser at skolebakgrunn i liten grad er avgjørende for hvilket tilbud elevene får. Innføringstilbudene gis alle minoritetsspråklige elever, uavhengig av skolebakgrunn. Kun tre av innføringstilbudene vi har kartlagt har et særskilt tilbud til elevgruppen som kommer til Norge med svært begrenset eller ingen skolebakgrunn. Likevel viser kartleggingen at innføringstilbudene er bevisste på at elevens skolebakgrunn, og hvordan dette påvirker innholdet i innføringstilbudet til den enkelte eleven. Gjennom fleksible innføringstilbud som tilpasses elevgruppen, enten gjennom individuell tilpasning til den enkelte elev, eller gjennom nivåinndeling i innføringsklasser eller innføringsskoler, tilpasses undervisningen og oppfølging fra lærer til elevenes kompetanse, og herunder hensyntar elevens skolebakgrunn og eventuelle forkunnskaper.

3.3.1 Språkopplæring i fokus

Kartleggingen viser at språkopplæring tillegges stor vekt i samtlige innføringstilbud, og at dette også gjelder i fagopplæringen. I kommunene som er kartlagt baseres opplæringen i stor grad på læreplan i grunnleggende norsk, og det tilstrebes bruk av tospråklige lærere. Det fremgår imidlertid at tilgang på nødvendig språkkompetanse blant lærere kan være en utfordring innenfor utvalgte språk, og at dette har stor innvirkning på hvordan tilbudet innrettes. Morsmålsopplæring tilbys i om lag halvparten av kommunene som er kartlagt, og der det tilbys er det hovedsakelig et tilbud i enkelte språk og til enkelte elever. De elevene med særlig mangelfull kompetanse innenfor eksempelvis lesing og skriving vurderes i størst grad å ha behov for morsmålsopplæring.

Tospråklig fagopplæring tilbys i over halvparten av kommunene som er kartlagt, og igjen i kun utvalgte språk.

I kommunene er det stort fokus på språkopplæring også i fagopplæringen, der begrepsforståelse vurderes som sentralt. Det fremgår at språk- og begrepsforståelse er særlig viktig innledningsvis i innføringstilbudet, og at det legges større vekt på *fag* underveis i forløpet. Der målgruppen ikke er integrert i ordinær klasse benyttes hospitering i ordinære klasser i utvalgte fag som et virkemiddel for å gi målgruppen en gradvis tilvenning til fagopplæring. Hospitering oppgis også å ha en integrerende funksjon for elevene.

Fylkeskommunene som er kartlagt har innrettet sine tilbud ulikt. Noen har opprettet innføringsklasser som gjennomføres som et «nulte» år, mens målgruppen i en annen av fylkeskommunene er integrert i ordinær klasse ved valgt programfag. Fylkeskommunene med innføringsklasser tilbyr en sammensetning av fagene norsk, samfunnsfag, matematikk, engelsk, naturfag og kroppsøving samt prosjektundervisning. Språkopplæring vurderes også her å være en viktig del av fagopplæringen. Her varierer det imidlertid hvilke læreplaner som benyttes. Mens en av fylkeskommunene med innføringsklasse benytter læreplan i grunnleggende norsk benytter den andre hovedsakelig læreplaner for videregående skole med visse tilpasninger. Fylkeskommunen uten innføringsklasse benytter også hovedsakelig læreplaner for videregående skole. Her følger elevene ordinær timeplan i valgte programfag, samtidig som de har tilbud om særskilt norskundervisning. I tillegg tilbys det her ekstraundervisning for elever som har behov for det, eksempelvis i forberedelser til eksamen.

Generelt oppleves tilgang på relevante læremidler som en utfordring. Det vurderes å være behov for et bredere spekter av «aldersadekvate» læremidler. Da målgruppens kompetanse kan være svært mangelfull, kan det være behov for å bruke læremidler som er tilpasset yngre elever og det oppgis at dette kan virke demotiverende på elevgruppen. Ansvarlige for enkelte tilbud fremhever imidlertid at det eksisterer gode digitale læremidler, og at utfordringen heller er å få lærerne til å bruke disse godt nok. Kompetanse og engasjement blant lærere trekkes ellers frem som forutsetninger for å lykkes med innføringstilbud, og for at målgruppen skal kunne få det tilbudet de har behov for. Dette henger sammen med at målgruppen vurderes som svært differensiert, og at det kan være store forskjeller på det språklige og faglige nivået til elever i samme klasse/gruppe. Evne og vilje til å møte elevenes ulike behov vurderes derfor som essensielt.

3.3.2 Kartlegging – en utfordring i mindre kommuner?

Kartlegging av elevenes kunnskap og ferdigheter kan forstås som en forutsetning for å kunne gi et tilpasset opplæringstilbud. Kartlegging av elevene er en innsats som samtlige aktører vurderer som viktig, men som det samtidig er noe varierende praksis knyttet til. Flere etterlyser tydelige føringer for å avklare hva som bør kartlegges, når dette bør gjøres, og hvilke kartleggingsverktøy som bør benyttes.

En større kommune oppgir at det gjennomføres grundig kartlegging av elevene ved oppstart og underveis i skoleåret. Her er lærerne pålagt å foreta kartlegging av elevene 3 ganger i året. I tillegg til kartleggingsverktøy som TOSP benyttes tidligere tentamener som verktøy for å prøve elevenes kompetanse. De øvrige store kommunene beskriver også gode rutiner for kartlegging av elevenes kompetanse, mens de mindre kommunene i større grad beskriver dette som utfordrende. En utfordring i de mindre kommunene fremgår å være kompetanse knyttet til bruk av kartleggingsverktøy. Utfordringer knyttet til kartlegging av elevenes kompetanse og forutsetninger kan også ses i sammenheng med utfordringer knyttet til overganger til ordinært tilbud og videregående opplæring. Sentrale problemstillinger handler om hvilken kompetanse elevene er ment å oppnå i løpet av et innføringstilbud, og hvordan dette kan dokumenteres.

3.3.3 Medvirkning – involvering av elever og foresatte

Det fremgår at det er behov for å motivere og veilede elevene underveis i innføringstilbudet. Dette er på den ene siden viktig for å motivere elever til å gjennomføre et innføringstilbud, og på den andre siden viktig for å hjelpe eleven med å foreta rett valg med hensyn til videre studieløp. Dette gjelder både nyankomne elever med liten skolebakgrunn, men også minoritetsspråklige elever med mer skolebakgrunn, for eksempel elever fra Øst-Europa. Sistnevnte er særlig aktuelt i overganger mellom innføringstilbud og ordinært tilbud, og mellom grunnskole og videregående

skole. For eksempel kan det oppstå situasjoner der eleven ønsker å ta steget videre til videregående skole, mens lærere vurderer at eleven har behov for å fortsette i et innføringstilbud i grunnskolen. God dialog og rådgivning er i slike tilfeller nødvendig for å sikre at elevene tar rett valg, og i dette arbeidet oppleves også dialog med foreldre/foresatte som sentralt.

Innføringstilbud er et frivillig tilbud til minoritetsspråklige elever, uavhengig av skolebakgrunn. Dette betyr at elever og foreldre/foresatte kan takke nei til et innføringstilbud, og heller velge å gå i et ordinært tilbud. Dette er særlig relevant der innføringstilbud gis i egne innføringsklasser eller ved innføringsskoler. Kartleggingen viser at det er kun i svært sjelden tilfeller elever og foreldre/foresatte takker nei til innføringstilbud på grunnskolenivå. Når det gjelder innføringstilbud på videregående nivå viser kartleggingen at det er flere tilfeller hvor elever takker nei til innføringstilbud eller faller fra underveis i løpet av skoleåret. Dette gjelder ikke nødvendigvis målgruppen av nyankomne med begrenset skolebakgrunn, men i større grad nyankomne elever fra Øst-Europa. Begrunnelsen er for det første ofte mangel på motivasjon hos elevene kombinert med at de ikke har et ønske om å være i Norge. I tillegg viser det seg også at selv om de har papirer på gjennomført grunnskole i eget hjemland er det likevel mangelfull kompetanse og til dels lite skolegang for denne elevgruppen.

Dialog med foreldre/foresatte blir vektlagt i stort sett alle innføringstilbud som er kartlagt. Tett dialog med foreldre/foresatte beskrives som en forutsetning for å lykkes med tilbudet. Særlig viktig oppgis dette å være med hensyn til å få hjelp til å motivere eleven til å gjennomføre et innføringstilbud, og for å gi både foreldre/foresatte og elevene god informasjon om tilbudet og hva innføringstilbudet faktisk gir av kompetanse, samt elevens progresjon. Dette er særlig viktig overfor målgruppen og målgruppens foreldre i denne kartleggingen. Svært få foreldre eller elever i målgruppen har kunnskap om det norske skolesystemet og kompetansekrav som stilles. Dialog og informasjon om innføringstilbud, og hva innføringstilbudet betyr for videre skoleforløp er derfor svært viktig erfarer informantene.

Involvering av foreldre/foresatte sikres på den ene siden gjennom ordinære strukturer for skole-hjem-samarbeid som foreldremøter. På den andre siden tilbys foreldre/foresatte til målgruppen egne møter der tolk benyttes for å sikre god kommunikasjon. En mellomstor kommune beskriver i kartleggingen gode erfaringer med å organisere foreldremøter og -konferanser for målgruppen som temakvelder der eksempelvis migrasjonsprosessen drøftes i fellesskap.

I andre kommuner trekkes kommunale tjenester som flyktningkontor og voksenopplæring frem som viktige samarbeidspartnere i tilrettelegging og gjennomføring av skole-hjem-samarbeid for målgruppen. Dette vurderes som viktig både med tanke på å legge til rette for en god relasjon til foreldre/foresatte og med tanke på å sikre et helhetlig tjenestetilbud. Behovet for å trekke på andre kommunale tjenester som yter tjenestetilbud til de foresatte eller elevene selv viser samtidig et behov for å sikre samarbeid mellom kommune og fylkeskommune dersom innføringstilbudet er et fylkeskommunalt tilbud. Det fremgår at innføringstilbudene også har tett kontakt med asylmottak og botilbud for enslige mindreårige asylsøkere. Samarbeidet handler om god informasjonsutveksling, ansvarsgruppemøter og å tilrettelegge for at elever som ikke mestrer å komme på skolen kan få et tilbud via digitale ressurser der de bor.

Også når det gjelder elevers hjemmearbeid/lekser oppgis det at samarbeid med både foresatte og andre er hensiktsmessig. Leksehjelp tilbys på 6 av de kartlagte innføringstilbudene, og her er det stort sett frivillige organisasjoner som står for gjennomføringen av tilbudet.

3.3.4 Kompetanse hos lærere

Generelt fremgår det at lærere som underviser i innføringstilbud har mye og relevant kompetanse. I fylkeskommunene og særlig i de største kommunene settes det tydelige krav til lærerkompetanse, herunder migrasjonspedagogikk og/eller norsk som andrespråk. Spesialpedagogikk oppgis også å være en viktig og etterspurt kompetanse. Vårt inntrykk er at kravene til formell kompetanse er mindre stringente i de mindre kommunene, men at det også her legges vekt på at lærerne har kompetanse og erfaring med undervisning av minoritetsspråklige. Interesse og engasjement for å undervise den aktuelle målgruppen trekkes frem av de fleste som sentralt.

Språkkompetanse kan imidlertid være en barriere for å gjennomføre både morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring. Det fremgår at dette i perioder kan virke negativt inn på innføringstilbudet til elevene og elevenes utbytte av å delta på det. Tilgang på lærere med relevant språkkompetanse virker å være en vesentlig utfordring i både små og store kommuner, og tolketjenester eller bruk av assistenter med relevant språkkompetanse er virkemidler som benyttes for å imøtekomme denne utfordringen. Videre kommer det frem at behovet for språkkompetanse er skiftende, da det varierer over tid hvilken landbakgrunn elevene har. Dette fører til at langsiktige ansettelser av undervisningspersonell med tidsaktuell språkkompetanse kan være problematisk.

3.3.5 Samarbeid om elever med særskilte behov

Alle innføringstilbudene som inngikk i kartleggingen har samarbeid med PPT, men det er variasjoner i hvor tett samarbeidet er. De fleste har faste møter med PP-tjenesten og vurderer at samarbeidet i seg selv fungerer godt. Der samarbeidet vurderes å fungere best, er der innføringstilbudet har en fast kontaktperson hos PP-tjenesten.

Flere av informantene forteller at de erfarer at nyankomne elever trenger tid på å finne seg til rette, og at de derfor avventer situasjonen en stund før de involverer PP-tjenesten i utredning. Dersom eleven etter en tid i innføringstilbudet likevel ikke har særlig progresjon, involveres PP-tjenesten for å utrede eleven. En av de mest sentrale utfordringene som fremkommer i kartleggingen når det gjelder utredning, er at det er svært varierende og i hovedsak manglende kompetanse på traumer og migrasjonspedagogiske problemstillinger i PP-tjenesten. Det betyr at drøftinger mellom innføringstilbudet og PP-tjenesten kan være nyttige, men at PP-tjenesten i mindre grad kan gi kunnskapsbaserte råd eller forslag til tiltak. En annen utfordring er mangel på språkkompetanse og kulturkunnskap. Et dilemma er at en fra innføringstilbudets side ønsker utredning og sakkyndig vurdering fordi eleven ikke greier å tilegne seg språkkunnskaper, mens PP-tjenesten ikke kan foreta noen utredning uten at eleven har et visst grunnlag i norsk. Resultatet blir ofte at kartleggingen gjøres på elevens morsmål av en tospråklig lærer som ikke har den nødvendige spesialpedagogiske kompetansen. Flere informanter etterlyser bedre kartleggingsverktøy, som tar høyde for traumer og migrasjonspedagogiske problemstillinger. Videre kan det være vanskelig å forstå atferdsproblemer, fordi slike problemer til en viss grad er kulturelt betinget.

3.4 Vurderinger av innføringstilbudene

Aktørene på både skoleeier- og skolenivå oppgir gjennomgående at innføringstilbudene i deres kommune og fylkeskommune fungerer godt. Nøkkelen for å lykkes med innføringstilbud til målgruppen beskrives av de fleste å være at tilbudet tilpasses den enkeltes behov og at man har dyktige og engasjerte lærere, i tillegg til at valgte modell for innføringstilbudet er tilpasset den enkelte kommune eller fylkeskommune. Samtidig oppgis det å være viktig å arbeide med å motivere elevene til å følge et innføringstilbud, og synliggjøre at dette kan ha langsiktige gevinster for elevene. Dette gjelder både elever med liten eller ingen skolebakgrunn, men også den stadig større andelen av minoritetsspråklige elever som kommer til Norge med omfattende skolebakgrunn/fullført grunnskole i hjemlandet. Rådgivning, dialog og involvering rettet mot både elever og foresatte oppgis som viktig i dette arbeidet.

Et område som bør vies oppmerksomhet, er imidlertid oppfølging og synliggjøring av elevers progresjon etter å ha gjennomført et innføringstilbud. Ansvarlige for innføringstilbud uttrykte å ha lite kjennskap til hvordan elevene hadde klart seg etter avsluttet innføringstilbud, og dermed et noe mangelfullt grunnlag for å vurdere hvor vellykket innføringstilbudet hadde vært. I neste kapittel går vi nærmere inn på opplevde utfordringer, muligheter og suksessfaktorer i innretting av innføringstilbud til målgruppen.

3.4.1 Hva sier forskning om ulike modeller for innføringstilbud?

I en kunnskapsoversikt fra 2007 oppsummeres blant annet internasjonal forskning av ulike modeller for språkopplæring for minoritetsspråklige elever.³ Det slås fast at forskningen tyder på at såkalte «sterke tospråklige modeller», der målet er at elevene både skal læres opp i eget morsmål og i andrespråket, gir best læringsutbytte for elevene. I det følgende skal vi imidlertid ta ut-

³ Bakken, A. (2007). *Virkninger av tilpasset språkopplæring for minoritetsspråklige elever – En kunnskapsoversikt*. NOVA Rapport 10/2007.

gangspunkt i kunnskapsoversiktens språkmodeller som ligner på de modellene som er beskrevet tidligere i dette kapittelet.

Innføringstilbud slik de tilbys i Norge passer med beskrivelsen av såkalte «overgangsmodeller», som er tilbud rettet mot elever som ikke behersker språket i landet de har flyttet til. Målet med slike modeller er å utvikle andrespråkferdigheter i løpet av 1-2 år. Det oppnås delvis ved fagopplæring på majoritetsspråket, og delvis gjennom morsmålsundervisning og tospråklig fagopplæring. Det påpekes at den primære integreringsstrategien bak slike opplæringsmodeller er assimilering, fordi målet er at eleven på kort tid skal kunne nyttiggjøre seg av det ordinære opplæringstilbudet. Morsmål og tospråklig fagopplæring brukes i en overgangsfase for å nå dette målet, og ikke for at eleven skal videreutvikle morsmålet sitt. Den beskrevne «overgangsmodellen» ligner mest på innføringstilbudet som gis i innføringsklasser og innføringsskoler. Hva sier så kunnskapsoversikten om resultater av overgangstilbudene? Et funn er at det er langvarige overgangsmodeller fungerer bedre enn korte overføringsmodeller. Videre fremgår det et behov for å følge elevene over et lengre tidsrom, og det er sentralt at morsmålsressurser er tilgjengelige. Innvendingen mot slike modeller, som vi også ser i inneværende kartlegging, er at elevene blir segregert fra elever i ordinært tilbud.

Hva betyr så disse funnene som kan knyttes til innføringsklasser og -skoler? I en norsk kontekst betyr det at nyankomne elever med lite skolebakgrunn bør få tett oppfølging også etter overføring til ordinært tilbud. På kommunenivå betyr det at kommunene må sikre tilgang på tospråklig opplæring og kompetanse på norsk som andrespråk ved de nærskolene som mottar elever som har gått i innføringstilbud. Spredning av kompetanse og rutiner for overføring av kompetanse men også informasjon om den enkelte elevs kompetanse, er således svært viktig. En del av elevene som ankommer i ungdomsskolealder går imidlertid direkte videre til videregående opplæring. Følgelig bør også videregående skoler, med gjeldende rett til videregående opplæring for denne elevgruppen, sørge for tilgang på kompetanse til å tilby tospråklig opplæring og norsk som andrespråk. Også gode overgangsordninger er viktig. Som kartleggingen viser har flere fylkeskommuner nå etablert innføringstilbud for elever i videregående opplæring, med det formål å gi elevene et bedre utgangspunkt for å fullføre ordinær videregående opplæring etter innføringstilbudet.

En annen modell som beskrives i kunnskapsoversikten er «andrespråksmodellen». I denne modellen følger elever med begrensede ferdigheter i majoritetsspråket vanlig undervisning store deler av dagen, men de får et tilbud om særskilt språkundervisning i majoritetsspråket deler av dagen. Den særskilte opplæringen kan gis både i ordinær opplæring med ekstra lærerressurser, eller i grupper av elever med ulik språkbakgrunn utenfor ordinær opplæring. Det gis i hovedsak opplæring i andrespråket, men det kan også gis særskilt opplæring i andre fag. Modellen likner således på den vi i denne rapporten har kalt for et delvis integrert innføringstilbud. Kunnskapsoversikten konkluderer med at forskning på slike «andrespråksmodeller» tyder på at de i liten grad fungerer etter hensikten, uten at en har greid å fastslå årsaken til at de gir begrenset læringsutbytte.

Som vi har påpekt tidligere i dette kapittelet, er det utfordrende for kommuner med få nyankomne elever i ungdomsskolealder å tilby andre typer innføringstilbud. I kunnskapsoversikten trekkes det imidlertid frem ulike forutsetninger som viser at «andrespråksmodellene» kan gi bedre resultater. Det fremheves for eksempel at fagopplæring, og ikke bare språkopplæring, bør gis utenfor den ordinære opplæringen. Videre vektlegges det at faglærere bør ha kompetanse i andrespråkspedagogikk, og at det benyttes morsmålsressurser for å støtte opplæringen. En annen driver for godt læringsutbytte er at opplæringen gis i et sosiokulturelt støttende miljø. Små kommuner som har få nyankomne elever uten at det er mulig eller hensiktsmessig å tilby egne innføringsklasser kan således legge til rette for at tilbudet blir så godt som mulig gjennom å bygge kompetanse og iverksette tiltak for å skape en trygg atmosfære for elevene.

4. UTFORDRINGER OG SUKSESSKRITERIER – UTVIK- LINGSMULIGHETER TIL INNFØRINGSTILBUD

I dette kapittelet går det nærmere i dybden på noen av funnene fra kartleggingen og på begrunnelser for at innføringstilbudene ser ut som de gjør. Gjennom kartleggingen av innføringstilbud og fokusgruppeintervjuene har informantene fremhevet en rekke utfordringer i arbeidet med innføringstilbud. Samtidig har informantene også pekt på hva man har lyktes med, i tillegg til hvilke utviklingsmuligheter innføringstilbud har. I de neste avsnittene vil vi diskutere nærmere overordnede funn fra kartleggingen med et fokus på nettopp utfordringer, suksesskriterier og utviklingsmuligheter.

4.1 Overgangen mellom grunnskole og videregående skole

Kartleggingen av ulike innføringstilbud gir et inntrykk av at det er varierende hvilken kompetanse minoritetsspråklige elever greier å tilegne seg i løpet av den tiden de får et innføringstilbud. Som det fremgår av forrige kapittel er det noen variasjoner i innholdet i de ulike innføringstilbudene, både på grunnskole nivå og videregående nivå, men felles er likevel fokuset på språkopplæring i samtlige tilbud. Tilbakemeldinger fra aktører fra fylkeskommuner og videregående skoler er at minoritetsspråklige elever med kort botid i Norge, uavhengig av skolebakgrunn, har i svært mange tilfeller for dårlig språkkompetanse til å følge ordinær opplæring. Spørsmålet er således om hvilken kompetanse bør elevene ha tilegnet seg i løpet av innføringstilbudet, og hvordan dette eventuelt kan oppnås.

4.1.1 Hva slags kompetanse får elevene gjennom et innføringstilbud?

Målet for samtlige innføringstilbud er at de nyankomne elevene skal lære eller få styrket sine norskkunnskaper, både muntlig og skriftlig, for at elever deretter skal kunne fortsette i ordinær opplæring i grunnskolen eller i videregående opplæring. Tilbakemeldinger viser at det er store individuelle forskjeller mellom elevene i et innføringstilbud, enten på grunnskole eller videregående nivå, og at forskjellene i stor grad skyldes tidligere skolebakgrunn, opprinnelsesland eller andre hendelser som psykiske påkjenninger eller traumer som følge av for eksempel krig.

Elevenes skolebakgrunn kan ha betydning for i hvilken grad elevene klarer å tilegne seg god nok kompetanse til å ha et godt læringsutbytte, både av innføringstilbud og videre opplæring i ordinære klasser. Likevel fremhever informantene at det ikke er helt svart hvitt. Gruppen av elever som kommer til Norge i ungdomsskolealder endrer seg med verdensbildet, og blir stadig mer sammensatt. I økende grad erfarer kommuner og fylkeskommuner at samtidig som man får flere ungdommer med svært lite eller ingen skolebakgrunn, utgjør elever fra Øst-Europa en stadig større andel. Dette er gjerne elever som ankommer med flere års skolebakgrunn. Likevel er disse ikke nødvendigvis sterkere enn de andre elevene faglig sett. Felles er uansett at de mangler språket, og derfor er det også få innføringstilbud som skiller mellom elever med eller uten skolebakgrunn. Der dette skjer er gjerne i større kommuner med en viss kritisk masse av minoritetsspråklige elever.

Et annet perspektiv som har stor påvirkning på hvilken kompetanse elevene klarer å tilegne seg i et innføringstilbud er alder, og når de faktisk ankommer til Norge og skolen. Elever som ankommer sent i ungdomsskolen har på mange måter dårligere tid til å lære seg språk og fag, enn elever som kommer i starten av ungdomsskolen. Erfaringer er også at elevene ofte oppleves å ha dårlig tid, kombinert med press på seg fra familie til å fullføre grunnskole og komme raskt inn i videregående opplæring. Særlig kommuner som har praksis med å overføre nyankomne elever til grunnskoleopplæring for voksen, før videregående opplæring, erfarer nettopp dette. Utfordringen er å få elevene til å akseptere at de ikke har dårlig tid, samtidig som man må kunne tilby de innføringstilbud så lenge (opptil 2 år) eleven har behov.

Den norske skolen stiller i dag store krav til sine elever når det gjelder studieteknikk, samt hvordan man faktisk skal gå på skolen i Norge. Utfordringen for skoler som tar imot minoritetsspråklige elever med begrenset skolebakgrunn er at mange har svært liten kunnskap om både studieteknikk. Det legges vekt på å lære elever teknikker som brukes i vanlig skole knyttet særlig til lesing og læring. I tillegg handler også denne mangelen på kompetanse at elevene ikke har kunn-

skap om hvilke forventninger og forventninger til adferd som stilles i den norske skolen. Dette gjelder både på grunnskolenivå og videregående nivå. Gjennom hele opplæringsløpet for elevene handler mye av undervisningen og læring om hvorfor man skal komme presis og møte opp til timer, hvordan man skal oppføre seg inne i et klasserom, samt viktigheten av å ha respekt for lærere, for elever og for skolen. Som det påpekes er orden og oppførselskarakteren karakterer elever i innføringstilbud ikke er fritatt fra.

Kartleggingen er likevel tydelig på at den viktigste kompetansen elevene tilegner seg er språkompetanse. I tillegg har samtlige innføringstilbud også et fokus på fagkompetanse, men det er til dels ulike oppfatninger om i hvilken grad elevene klarer å tilegne seg god nok fagkompetanse. Tilbakemeldinger fra videregående skoler og fylkeskommuner viser at man generelt oppfatter at elever med kort botid i Norge som har gått få år i norsk grunnskole har for dårlig språk- og fagkompetanse og manglende forutsetninger for å gå i videregående opplæring.

4.1.2 Hvordan kan man sikre god nok kompetanse for nyankomne elever?

Hvordan skal man så sikre at elevene får tilstrekkelig kompetanse til å gå videre i ordinære tilbud, eventuelt over i ordinær videregående opplæring? Informantene er entydige på at for å sikre at elevene får et så godt grunnlag som mulig er det avgjørende at de får undervisning på eget nivå, og at det må gjøres individuelle tilpasninger for elevene i undervisningen. I så måte fremheves organisering av innføringstilbudet som en mulig forklaringsårsak. Likevel viser kartleggingen at uavhengig av organisering, vektlegges i individuell tilpasning for den enkelte. For å sikre at elevene får tilstrekkelig individuell tilpasning av undervisningen er det enighet om at kartlegging av elevene må gjøres så fort eleven starter i et innføringstilbud, enten det er i grunnskolen eller i videregående opplæring. Kartleggingen viser at samtlige tilbud gjennomfører dette ved oppstart for eleven, og at resultatene av kartleggingen danner grunnlag for tilbudet og nivå eleven skal få undervisning på. Samtidig som kartlegging er svært viktig i arbeidet med nyankomne elever, fremheves det at kartlegging også er en utfordring. Vår kartlegging viser at ulike innføringstilbud benytter seg av ulike kartleggingsverktøy, hvor flere er basert på skjønn. Tilbakemeldinger fra lærere er at ulike lærere kan ha ulik oppfatning av hva resultatene faktisk betyr. Kompetanseheving knyttet til kartlegger, samt muligheten for å etablere kartleggingsverktøy som er i større grad tilpasset denne elevgruppen er forslag som informantene mener ville bidratt til å styrke elevenes kompetanse gjennom innføringstilbudene.

Av de innføringstilbudene vi har kartlagt viser funn at de fleste innføringstilbud ønsker å tilby tospråklig fagopplæring og til dels morsmålsopplæring. En styrke kommuner ser som har tilgang på denne type kompetanse er viktigheten av samarbeid mellom norsklærere/kontaktlærer og tospråklig faglærere/morsmålslærere. Argumentet er at språk og fag, samt forståelsen på elevens eget morsmål, henger tett sammen. Samarbeid knyttet særlig til plan for opplæringsløpet og hvilke forventninger og krav som stilles eleven er eksempler særlig lærere vi har intervjuet fremhever som viktig. Samtlige innføringstilbud som er kartlagt i denne sammenheng sier også at det vært større økonomiske ressurser, samt tilgang på tilgjengelig kompetanse, ville innføringstilbudene styrket særlig tospråklig fagopplæring. Dette er noe vi kommer tilbake til i avsnitt 4.2.

I forhold til å styrke elevers kompetanse før en overgang til ordinære tilbud er det en oppfatning blant flertallet av informantene at hospitering i ordinære klasser er svært viktig. Utfordring for elever i innføringstilbud er at de kjenner en stor trygghet i innføringstilbudet, og at denne tryggheten kan forsvinne for mange i en ordinær klasse. Likevel er de innføringstilbud som praktiserer hospitering, enten på grunnskole eller videregående nivå svært positive til dette. Særlig hensynet til praktisering av språk i en klasse ved den nærskolen eleven skal overføres til, i tillegg til sosiale integrasjon, beskrives som et viktig hensyn i forhold til å styrke elevens kompetanse. Skoler legger også i stor grad til rette for hospitering i fag elever er sterke i, så langt det lar seg gjøre, nettopp for å styrke elevens kompetanse, samtidig som det bidrar til å motivere eleven i skolesammenheng.

Kartleggingen har avdekket at noen kommuner har en praksis med å overføre elever i noen tilfeller til grunnskoleopplæring for voksne etter fullført innføringstilbud. Dette gjøres i tilfeller hvor eleven har hatt sen ankomst til Norge i ungdomsskolen, i kombinasjon med svært lite eller ingen skolebakgrunn. Hensikten ved at noen kommuner velger å la elevene fortsette i grunnskoleopplæring for voksen er for å kunne gi elevene et bedre grunnskolevitnemål for bedre å styrke deres

sjanse til å fullføre opplæring i videregående skole. Argumentet er at elevene ikke er klare for videregående opplæring, og har behov for en styrket grunnskoleopplæring. Særlig tilbakemeldinger fra videregående skoler og fylkeskommuner er at de opplever at flertallet av minoritetsspråklige elever som kommer inn i den videregående opplæringen har for dårlig språk- og fagkompetanse for å klare å gjennomføre en ordinært videregående opplæringsløp. Kommuner som lar elever fortsette i grunnskoleopplæring for voksne har nettopp som mål å hindre dette. Det bemerkes at overføring til grunnskoleopplæring for voksne skjer i stor grad på bakgrunn av kartleggingsresultater for de elever det gjelder. En kommune sier selv at de får udelt positive tilbakemeldinger fra videregående skoler om minoritetsspråklige elever som har gjennomført grunnskoleopplæring for voksne før de fortsetter i videregående opplæring. Gjennom kartleggingen er det også fremkommet eksempler på at små kommuner i stor grad tilrettelegger undervisning for enkelte elever. Et tiltak som benyttes er å gi utvidet grunnskolerett for å la elever fortsette i ungdomsskolen fordi elevene ikke har tilstrekkelig kompetanse til å starte i videregående opplæring.

4.1.3 Kriterier for overgang mellom innføringstilbud og ordinære tilbud

Kartleggingen har avdekket at overgangen, enten mellom innføringstilbud og ordinært tilbud eller ikke minst overgangen mellom grunnskole og videregående, har noen utfordringer. Utfordringen flertallet av informantene peker på ligger i hvilken grad det stilles klare og tydelige kriterier for overgangen mellom et innføringstilbud til ordinær klasse/videregående opplæring. Kartleggingen har vist gode eksempler der det er tydelige og klare retningslinjer og kriterier elever skal nå før de overføres fra et innføringstilbud til ordinært tilbud i sin nærscole på grunnskolenivå. Flere innføringstilbud har særlige retningslinjer om at elevene skal nå et visst språknivå etter det felles europeiske rammeverket for språk, før elevene overføres i ordinært tilbud. Videre har kartleggingen vist gode eksempler på et etablert og godt samarbeid mellom innføringstilbud og nærscole om overføringsrutiner og hvilke kriterier som skal være oppfylt før eleven overføres til ordinært tilbud. Dette er særlig gjeldende der innføringstilbud gis i innføringsklasser eller innføringssskoler, og er mindre aktuelt der innføringstilbud gis som en integrert del av ordinært tilbud. Likevel viser kartleggingen at det i et mindretall av innføringstilbud ikke stilles særlige kriterier for overføring som at elevene skal ha nådd et visst språknivå, men at innføringstilbudet i større grad er tidsavgrenset og forholder seg til lovverket. Begrunnelsen er at man ikke ønsker at elevene skal gå for lenge i et innføringstilbud, men heller integreres i et ordinært tilbud ved sin nærscole for eksempel.

Når det gjelder overgangen mellom innføringstilbud som gis i videregående skole og overgang til ordinært program ser vi at det i stor grad også finnes kriterier i de fleste tilbud vi har kartlagt. Flere av innføringstilbudene arbeider målrettet mot at elevene skal nå et bestemt språknivå gjennom innføringstilbudet og før de kan starte opplæring i ordinære programfag. I tillegg benyttes andre kartleggingsresultater, hvor flere innføringstilbud gjennomfører kartlegginger opptil fire ganger per år for å måle progresjon. Den største utfordringen er likevel i overgangen mellom grunnskole og videregående opplæring. Samtlige informanter fremhever dette som svært utfordrende. Utfordringen er at minoritetsspråklig elever som har ankommet sent i grunnskoleopplæringen beskrives å ha mangelfull språk- og fagkompetanse til å gå i videregående opplæring. Lovverket gir imidlertid denne elevgruppen rett til videregående opplæring, på lik linje med andre elever. Informantene, på både kommunalt og fylkeskommunalt nivå fremhever at de i større grad ser behovet for å kunne stille krav til denne elevgruppen, særlig når det gjelder krav til norsk. Begrunnelsen er at dette vil for det første bidra positivt for elevgruppen ved at de faktisk vil føle de mestrer den videregående opplæringen, i tillegg til at det også stilles krav til selve innføringstilbudet med hensyn til kompetansemål som skal nås. Rambøll bemerker imidlertid at i forslag til endringer i forskrift til opplæringsloven kapittel 6 om inntak til videregående opplæring er det foreslått endringer i inntak til Vg1 for minoritetsspråklige elever. Det er imidlertid ikke forstått endringer i krav til norsk for denne elevgruppen. Ulike hørings svar har imidlertid kommet med en rekke forslag knyttet til krav om norsk for denne elevgruppen, med forslag til krav om blant annet bestått språknivå.

4.2 Balanse mellom språk- og fagopplæring i innføringstilbud

Kartleggingen viser at overgangen mellom grunnskole og videregående opplæring er utfordrende, og informantene begrunner dette med mangelfull kompetanse hos elever med rett til videregående opplæring. Kartleggingen vår viser at samtlige innføringstilbud vektlegger språkopplæring,

også i fagopplæringen, både i grunnskoler og på videregående nivå. Elevgruppen denne kartleggingen retter seg mot har lite skolebakgrunn, og dermed ikke de faglige kunnskapene som forventes på ungdomstrinnet og i videregående opplæring. Vektlegging av språket kan bety at elevene ikke nødvendigvis får tilegne seg fagkunnskaper som kan være nødvendige å ha for at de skal kunne følge ordinær opplæring enten på ungdomstrinnet eller i videregående opplæring. Hvordan kan man så gi elevene et best mulig tilbud i et innføringstilbud?

Samtlige innføringstilbud vektlegger, som allerede nevnt, i stor grad språkopplæring i innføringstilbudene. Dette gjelder både i grunnskolen og i videregående opplæring. Begrunnelsene er at språket må stå i fokus, før elevene kan lære fag. Det viktigste for elevene er å utvikle og etablere et nytt læringsspråk, og det må være på plass før man starter fagopplæringen. Samtidig legger informantene vekt på at det er viktig at innføringstilbudet ikke kun handler om å lære norsk, men at de også må introduseres for fag, nettopp for å gjøre undervisningen interessant og motiverende for elevene. Det beskrives at det er utfordrende å finne en god og riktig balanse mellom nettopp språk og fagopplæring, men at språket står i fokus også i fag for å sikre at elevene kommer opp på et så godt språknivå som mulig gjennom innføringstilbudet.

Kartleggingen viser også at det varierer hvorvidt morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring tilbys elever i innføringstilbudet. Dette beskrives som en stor utfordring for svært mange kommuner, også der hvor det faktisk gis tospråklig fagopplæring og/eller morsmålsundervisning. Det gis også i større grad tospråklig fagopplæring enn morsmålsopplæring, og kartleggingen viser at det er en klar sammenheng mellom innføringstilbudene som gir dette og hvordan de er organisert. Innføringstilbud som er organisert som innføringsskoler eller innføringsklasser tilbyr gjerne tospråklig fagopplæring og/eller morsmålsopplæring. Innføringstilbud som dette tilbys også gjerne i større kommuner og/eller byer hvor man også har tilgang på denne type kompetanse, noe som er svært utfordrende for mindre kommuner. I tillegg trekkes økonomi frem som en forklaringsårsak til hvorfor kommunen ikke kan tilby tospråklig fagopplæring for eksempel. Tilbakemeldinger er likevel at samtlige informanter skulle ønske det var større muligheter for å kunne tilby tospråklig fagopplæring særlig, og ser et udekket behov hos denne elevgruppen. Morsmålsundervisning prioriteres i mindre grad, og dette begrunnes gjerne med at det er en forventning om at man får morsmålet sitt hjemme. Samtlige informanter er enige om at tospråklig fagopplæring styrker undervisningen og elevenes læringsutbytte, og de fleste fremhever også viktigheten av at de lærere som gir tospråklig fagopplæring/morsmålsopplæring har en formell lærerutdannelse. Et mindretall av informantene går så langt som å ønske seg en minimumsgrense av pålagt tospråklig fagopplæring for de som har behov. Samtidig innser man at dette kan være utfordrende, særlig med hensyn til tilgang på kompetanse. Små kommuner på sin side er opptatt av at man ikke kan la tilgangen til undervisningspersonell stoppe et eventuelt tilbud om tospråklig fagopplæring. Vi har avdekket eksempler der lærerassistenter med annet morsmål benyttes som morsmålsstøtte sammen med kontaktlærere, i tillegg til at flere kommuner benytter seg av digitale læringsressurser.

4.3 Integrasjon mellom elever i innføringstilbud og ordinære tilbud

Kartleggingen tyder på at det er begrenset integrasjon mellom elever i innføringstilbud og ordinært tilbud. Enkelte innføringstilbud har overgangsordninger som skal sikre gradvis integrasjon til ordinært tilbud, mens andre steder begrenser overgangen seg til et besøk og følge første dag i ny klasse/ny skole. Samtidig finner vi flere eksempler på delvis integrasjon i den videregående opplæringen for eksempel gjennom utplassering i bedrift, mulighet for hospitering i ordinær opplæring i noen fag eller deltakelse ved enkelte kurs eller arrangementer som gis innenfor ulike programfag. Kartleggingen viser at det er mindre integrasjon med mellom elever i innføringstilbud lagt til innføringsskoler og med elever i ordinært tilbud, enn elever som går i andre typer innføringstilbud. En gjennomgående oppfatning er imidlertid at integrasjon med elever i ordinært tilbud absolutt er viktig, men at det for mange innføringstilbud er utfordrende å få til integrasjon eller hospitering ved for eksempel nærscole. For det første viser funn at elevene i innføringstilbud selv kan ha motvilje til hospitering eller integrasjon. Trygge rammer og rom for å være sammen med andre i samme situasjon, hvor man har et likt utgangspunkt for språket, er ofte begrunnelser for hvorfor elevene ikke ønsker hospitering. I tillegg uttrykker informanter ved innføringstilbud som er organisert som innføringsskoler at organisering av hospiteringsordninger og lignende kan være svært vanskelig å få til, særlig der man gjerne har elever som skal til svært mange uli-

ke nærskolene. Samarbeid med ulike nærskolene beskrives som til dels utfordrende, og svært tidkrevende, å få til.

Samtlige informanter, uansett hvordan innføringstilbudet er organisert, er likevel enige om at skolen som arena må være en fasilitator for å skape bånd mellom elever, og bidra til å legge til rette for integrasjon. Det er flere eksempler der innføringstilbud for eksempel har miljøarbeidere som er ansatt i skolen kun for å arbeide med nettopp dette. Der hvor et innføringstilbud ikke har hospitering for eksempel ved en nærskole, legges det i større grad vekt på å inkludere fritidsforeninger, idrettsforeninger og lignende for å sikre at elevene får en felles arena og møtes på. Videre fremheves det at kommuner også har et særlig ansvar, ikke minst hvor man bosetter ens egne mindreårige.

Gode samarbeidsrutiner mellom innføringstilbud og nærskole, tydelige retningslinjer for hospitering og overgangsordninger mellom innføringstilbud og ordinært tilbud/bedrifter, samt at innføringstilbudet pusher egne elever, beskrives som suksessfaktorer der man lykkes i stor grad med interaksjon mellom elever i innføringstilbud og elever i ordinært tilbud. De innføringstilbud som legger vekt på integrasjon mellom elevene beskriver dette som udelte positivt. Realiteten er at det er utfordrende i starten for elever, og også ordinært tilbud, men vet at gjøre dette aktivt minsker både språkbarrierer og sosiale barrierer blant elevene. Hospiteringsordninger gir også lærere i ordinære tilbud anledning til å bli kjent med elever fra innføringstilbud, noe som også betyr at lærere i større grad kan tilpasse undervisning og opplegg til eleven når den starter i et ordinært tilbud. Videre har vi også nevnt at en rekke innføringstilbud i videregående opplæring vektlegger utplassering i bedrifter og arbeidslivet, samt hospitering i programfag eleven er opptatt til, nettopp for å gi et bilde både av arbeidslivet, men også hva som forventes i et klasserom av eleven. Hensikten er også at eleven skal integreres sosialt, og ikke minst praktisere språket i sammen med andre elever. Det nevnes likevel at integrasjon mellom elever også er individuelt betinget, hvor det er store variasjoner om en elev klarer å bli en del av et klasse miljø eller ikke.

4.4 Utydelig ansvarsfordeling mellom kommune og fylkeskommune

Det er flere utfordringer ved dagens ordning om overgang mellom grunnskole og videregående opplæring som er berørt. En er mangelfull kompetanse hos elever med rett på videregående opplæring. En annen utfordring er at elever over 16 år uten grunnskolekompetanse får grunnskoletilbud som er beregnet på voksne, og er isolert fra andre ungdommer på samme alder. Vi har funnet to utbredte modeller i kartleggingen. Første modell er et «nulte år» i videregående opplæring, og ekstra år i ordinær grunnskole etter modell for eksamensrettet grunnskoleopplæring for voksne etter Opplæringslovens §4A-1. Organisering av disse tilbudene varierer, men en kan tenke seg følgende hovedmodeller:

1. Et «nulte» år i videregående opplæring

- fylkeskommunene har ansvar for tilbud til elever det året de fyller 16
- tilbudet gis på en videregående skole med mulighet for sosial og eventuelt faglig interaksjon med elever i ordinært tilbud
- mål/ krav for opptak i ordinær videregående opplæring er grunnskoleeksamen
- eleven bruker ikke av sin rett til videregående opplæring

2. Et ekstra år i ordinær grunnskole, men etter modell for eksamensrettet grunnskoleopplæring som voksne har rett på etter §4A-1

- kommunen har ansvar for å realkompetansevurdere alle nyankomne elever i grunnskolealder som har medbrakt dokumentasjon på grunnskolekompetanse, og tilby de som ikke vurderes å ha nødvendig kompetanse et ekstra år i grunnskolen
- tilbudet gis ved en ordinær grunnskole, eventuelt i et innføringstilbud ved ordinær grunnskole dersom det er gjort vedtak om særskilt språkopplæring etter § 52-8
- mål/ krav for opptak i videregående opplæring er grunnskoleeksamen

Et spørsmål som har blitt stilt gjennomgående i kartleggingen er spørsmålet om hvem som faktisk skal ha ansvaret for å sikre at elever i målgruppen får tilstrekkelig kompetanse til å fullføre videregående opplæring. Bør kommuner i større grad tilby et ekstra år i grunnskolen for denne gruppen, eller skal det være fylkeskommunens fordi fylkeskommunen har ansvaret for eleven det

året de fyller 16 år? Det er udelt enighet om at uansett hvilken vei man velger, om det er innføringstilbud i videregående skole eller i kommunen, må målet være å gi elevene nok norskkompetanse, samt fagkompetanse, til å kunne følge et utdanningsprogram i videregående opplæring. Det fremheves også at for gruppen av elever som kommer rett før skoleslutt i grunnskole og før skolestart i videregående skole må kommuner og skoler tenke annerledes, og gi et best mulig tilpasset og god løsning. Et alternativ er grunnskoleopplæring for voksne, men det er til dels enighet om at dette ikke nødvendigvis er til det beste for elevene i aldersgruppen 16-18 år. Dette begrunnes i stor grad med at elever bør gå sammen med jevnaldrende, og ikke nødvendigvis samme sted som for eksempel foreldre går på norskopplæring.

Tilbakemeldinger fra informantene på spørsmålet om hvem som skal ha ansvaret for å sikre at elevene i målgruppen får den opplæringen de trenger viser at gruppen deler seg til dels i to. På den ene siden har man de som mener at kommunen i større grad må ta dette ansvaret, og på den andre siden har vi de som mener at fylkeskommunen i større grad må være med å ta ansvaret. På den andre siden igjen er det flere kommuner og fylkeskommuner som sjeler til allerede etablerte løsninger og modeller, som for eksempel modellen som finnes i Vestfold fylkeskommune og Larvik kommune, hvor det samarbeides om innføringstilbud for elevene.

Kommuner har ansvaret for å gi elevene grunnskolekompetanse, i tillegg til at kommuner har ansvaret for voksenopplæring. Argumentene er derfor mange for at kommunene skal ha et hovedansvar for å sikre at nyankomne elever i ungdomsskolealder får et tilstrekkelig grunnlag og kompetanse, før de fortsetter i videregående opplæring. Det beskrives at kommuner har kompetansen på grunnskoleutdanning, og at de kjenner elevene i større grad enn det fylkeskommuner gjør. Når det gjelder denne elevgruppen har man i kommuner gjerne tett samarbeid med resten av hjelpeapparatet, og dermed større mulighet til å tilpasse et opplæringstilbud etter elevens behov. Samtidig vektlegges det at om kommunen skal ha ansvar, for eksempel ved å gi et ekstra år i ordinær grunnskole, må det etableres tydelige retningslinjer for blant annet innhold og kompetansemål, i tillegg til at det bør skje en ansvarsfordeling mellom fylkeskommuner og kommuner ressursmessig. Flere bruker begreper som at økonomiske ressurser må følge den enkelte elev.

Velger man en modell med utgangspunkt i et ekstra år i ordinær grunnskole er informantene opptatt av å kunne gi elevene et fleksibelt tilbud som er en blanding av 10. klasse og videregående opplæring med fokus på norsk og andre basisfag. Videre er man opptatt av at et slikt tilbud skal gi grunnlag for kompetanse og vurdering slik at elevens konkurransefordel styrkes i forhold til ordinær videregående opplæring.

Per i dag er det varierende hvorvidt fylkeskommuner tilbyr et innføringstilbud. Flere startet opp skoleåret 2012/2013 som en direkte følge av lovendringen. De fylkeskommuner som har innføringstilbud har organisert dette som et «nulte år» som ikke tar av retten til ordinær videregående opplæring. Tilbakemeldinger fra fylkeskommuner som har hatt over en periode, eller startet opp med innføringstilbud, er at de har sett et behov for det i den videregående opplæringen, blant annet for å sikre et godt utdanningsløp for denne elevgruppen.

De informanter som mener det er fylkeskommunens ansvar å tilby et innføringstilbud til denne elevgruppen legger vekt på at lovverket definerer ansvaret ut i fra alder, men ikke kompetansenivå. Samtidig er man opptatt av at det bør i større grad tydeliggjøres hvem som faktisk skal ha ansvaret, og at det må bli et større fokus på samarbeid mellom styringsnivåene. Om målet er å etablere en nasjonal modell for et innføringstilbud i videregående opplæring er flertallet av informantene opptatt av at det bør etableres visse kriterier både for inntak, men også for gjennomføring. Dette gjelder både i form av krav til innhold, krav til vurdering og krav til elever. Flere ser behovet for et innføringstilbud i den videregående opplæringen, men at det i større grad integreres som en del av en utvidet videregående opplæring, om mulig over fire år. Dette betyr igjen at man kan gjøre et innføringstilbud søkbart på lik linje med andre utdanningsprogram. Informanter fra både kommuner og fylkeskommuner erfarer at det er et reelt behov for innføringstilbud med fokus på overgangen mellom grunnskole og videregående opplæring, uavhengig av hvem som skal ta ansvaret. Likevel opplever man at lovverket er uklart når det faktisk gjelder overgangen, og hvem som har ansvaret. I tillegg er man opptatt av at det økonomiske bildet må endres slik at midler til innføringstilbudet følger elevene ut i fra hvor elevene får et innføringstilbud.

4.5 Innspill til fremtidig utvikling av innføringstilbud

Kartleggingen viser variasjon i hvordan ulike innføringstilbud er organisert både på kommunenivå og fylkeskommunenivå. Gjennom kartleggingen har det fremkommet en rekke utfordringer kommuner og fylkeskommuner erfarer knyttet til innføringstilbudene, og som igjen kan være innspill til fremtidig satsing og videreutvikling av innføringstilbudene, uavhengig om innføringstilbud skal gis av kommune eller fylkeskommune. Under følger punktvis en rekke innspill til videreutvikling av innføringstilbud:

- **Avklaring av hvordan grunnskolekompetanse defineres**

Tilbakemeldinger er tydelig på at kompetansen, både språklig og faglig, beskrives som mangelfull blant elevgruppen med rett på videregående opplæring. Det etterlyses en tydeligere avklaring av hvorvidt elever som har lite skolegang og kort tid i norsk grunnskole, og som ikke har fått vurdering i en rekke sentrale fag, likevel har rett på videregående opplæring.

- **Avklaring av hvem (kommune eller fylkeskommune) som har ansvaret for at nyankomne minoritetsspråklige elever med begrenset skolebakgrunn har nødvendig grunnskolekompetanse**

Det etterlyses også en tydeligere avklaring av hvilket styringsnivå som skal ha ansvaret for at nyankomne elever med lite skolebakgrunn har den nødvendige grunnskolekompetanse til å kunne følge et ordinært løp i videregående opplæring. Herunder ønsker informantene en tydeliggjøring i lovverket/juridisk avklaring. Det etterlyses også en vurdering av hvorvidt dagens finansieringsmodell legger til rette for tilstrekkelig samarbeid mellom det kommunale og det fylkeskommunale nivået.

- **Behov for tilpassede læremidler for elevgruppen**

Generelt oppleves tilgang på relevante læremidler som en utfordring. Det vurderes å være behov for et bredere spekter av «aldersadekvate» læremidler for elevgruppen, og at det er et udekket behov hva gjelder læremidler som særlig tar for viktige begreper i ulike fag oversatt til flere språk. Dette gjelder i stor grad trykte læremidler.

- **Behov for økte ressurser til tospråklig fagopplæring og/eller morsmålsopplæring**

Kartleggingen viser at det er stor variasjon mellom innføringstilbudene om det gis tospråklig fagopplæring og/eller morsmålsopplæring. Der hvor det ikke gis tospråklig fagopplæring og/eller morsmålsopplæring har kommunen enten ikke tilgang til nødvendig kompetanse eller det gis ikke tilbud grunnet mangel på økonomiske ressurser. Behovet for tilbud innen tospråklig fagopplæring og/eller morsmålsopplæring beskrives som udekket, hvor samtlige innføringstilbud har et ønske om at dette feltet styrkes, både økonomisk sett og kompetansemessig.

- **Utredning av muligheter for bruk av tospråklig assistenter som undervisningsstøtte**

Det fremgår både av forskning og av kartleggingen at bruk av tospråklige lærere og assistenter bidrar til at nyankomne elever med lite skolebakgrunn raskt får læringsutbytte av både språk- og fagopplæring. Samtidig avdekker kartleggingen at tilgang på tospråklige lærere og assistenter er begrenset, og særlig i mindre kommuner og i mindre sentrale kommuner. En annen utfordring er at behovet for ulike språk endrer seg, og at det kan gi ustabile arbeidsforhold for denne gruppen lærere/ assistenter. Det er således behov for å utrede muligheter for å organisere disse viktige men begrensede ressursene på en effektiv og fleksibel måte. Det kan for eksempel dreie seg om interkommunale eller regionale ordninger eller utvikling av tospråklige digitale læremidler, eller interaktive løsninger så som fjernundervisning.

- **Videreutvikling av praksis knyttet til kartlegging**

Både forskning og inneværende kartlegging viser at kompetansekartlegging av elevene er en forutsetning for å tilby tilpasset opplæring. Det fremkommer imidlertid en del utfordringer knyttet til tilgang på verktøy, og kompetanse og bruk av kartleggingsverktøy. Dette gjelder både kartlegging av elevenes faglige kompetanse ved oppstart og underveis i opplæringen, men også i utredning av nyankomne elever med særskilte behov der PP-tjenesten har et ansvar. Fra praksisfeltet etterlyses det tydelige føringer for å avklare hva, når og hvordan det bør, samt tiltak for å videreutvikle og videreutdanne både læreres og PP-tjenestens kartleggingskompetanse av minoritetsspråklige elever.

VEDLEGG 1

KARTLEGGING AV UTVALGTE INNFØRINGSTILBUD

I dette kapitlet presenteres kartleggingen av de enkelte innføringstilbudene som inngår i prosjektet. Innføringstilbudene er anonymisert i navn på fylkeskommune, kommune og skole er utelatt. Det er likevel knyttet noen kjennetegn til det enkelte tilbud i kommunene når det gjelder kommunestørrelse, antall skoler, og antall elever med vedtak om særskilt språkopplæring.

Beskrivelsene av de ulike tilbudene er strukturert etter hovedtemaene i kartleggingen, og følger dermed følgende oppbygning:

- Hovedtrekk ved kommune
- Hovedtrekk ved innføringstilbudet
- Organisering av innføringstilbudet
- Innhold i innføringstilbudet
- Aktørenes opplevde utfordringer, behov og ønsker

Kommune 1

Om kommunen	
Om kommunen	Liten landkommune med færre enn 5 000 innbyggere
Antall ungdomsskoler i kommunen	To 1.-10.skoler
Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsskole/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Delvis integrert tilbud, tilhørighet i ordinær klasse
Deltar i NAFO-nettverk	Nei
Lengde på tilbudet	Så lenge det er behov for det. Som med alle andre elever vil en gi tilpasset opplæring dersom eleven har behov etter to år med vedtak om særskilt språkopplæring.
Kompetanse blant lærerne	Spesialpedagog med kompetanse på minoritetsspråklige
Fag og timefordeling	Hovedsakelig norsk og samfunnsfag, i tillegg til praktisk-estetiske fag
Tilbud om morsmålsopplæring	Ja, dersom tilgang på morsmålslærer
Tilbud om tospråklig opplæring	Ja, dersom tilgang på tospråklig lærer
Bruk av læreplan	Grunnleggende norsk

Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser

- Nyankomne elever kommer i all hovedsak som følge av at kommunen bosetter 5-10 flyktninger årlig. Det bosettes ikke enslige mindreårige asylsøkere. Kommunen har ikke hatt elever i ungdomsskolealder de siste år, fordi det kommer flere enslige voksne enn barnefamilier. Vinteren 2013 fikk kommunen imidlertid to elever i ungdomsskolealder med lite skolegang.
- Tidligere ble nyankomne elever tilbudt spesielt tilrettelagt opplæring i ordinær klasse. Dette begrunnes med at elevene skal integreres mest mulig i ordinært tilbud. En erfarte imidlertid at elevene hadde dårlig læringsutbytte. Det er derfor besluttet å prøve ut et nytt opplegg for elever som ankom vinteren 2013 (se innhold under). Tilbudet vil evalueres i juni 2013.
- Kartlegging gjøres av spesialpedagog/ hovedlærer for elevene. Det blir brukt tospråklige tester, men erfarer at det er utfordrende når elevene har mangelfull skolegang.
- Overgang til ordinært tilbud skjer etter individuell vurdering basert på fastsatte kriterier. Vurderingen utføres av sakkyndige.
- Kommunen forsøker å legge til rette for sosial integrasjon av nyankomne elever. Konkrete tiltak er miljøterapeut ved skolen, gratis tilbud ved kulturskolen, og drøftinger med foreldre ved voksenopplæringen.
- En erfarer at skole-hjem-samarbeidet er utfordrende. Foreldre inviteres og oppfordres til å gå på ordinære foreldremøter, og tilbys egne møter med tolk ved behov. For øvrig brukes flyktningetjenesten og voksenopplæringen mye som dialogarena med foreldre, fordi alle foreldre går der. Temaer som tas opp med foreldre i voksenopplæringen hvordan foreldre kan følge opp barnas skolegang og lekser, betydningen av at barna får norske venner, og hvilke konsekvenser det får for barna dersom foreldrene setter strenge regler for sosial omgang utenfor skoletid, særlig for tenåringer.
- Det er tett samarbeid med PP-tjenesten om alle nyankomne elever. Samarbeidet vurderes som godt.
- En erfarer at minoritetsspråklige barn har stort behov for tett oppfølging av helsesøster. Tilbud på skolen en gang i uken, men helsesøster har også et lett tilgjengelig kontor i nærheten av skolen. Tilbudet vurderes som godt; hovedutfordringen har vært vansker med å finne vikar for langtidssykemelding.

- Det er tett samarbeid med kommunens flyktingetjeneste og voksenopplæringen. Flyktingetjenesten består av miljøarbeider og pedagog, hvor pedagogen blant annet skal følge opp elevenes hjemmearbeid.
- Tett interkommunalt samarbeid med flere nabokommuner, hvor den viktigste gevinsten på dette området er diskusjoner rundt utforming av tilbudet til flyktninger og minoritetsspråklige.
- Det bor et par elever i kommunene som går ved en videregående skole ca en time unna, der det også tilbys innføringstilbud. Kommunen har ikke tilbudt elever å gå lenger i grunnskolen enn andre elever, men vet at det skjer i nabokommuner.

Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser

- Elevene tilbys intensiv opplæring utenfor ordinært tilbud i norsk, samfunnsfag, og engelsk dersom elevene har hatt engelsk tidligere. I praktisk-estetiske fag deltar elevene i ordinær opplæring.
- Språkopplæring vektlegges fordi det er en forutsetning for opplæring i andre fag. Grunnen til at samfunnsfag tilbys er en vurdering av at elevene har behov for å lære om Norge og norsk kultur.
- Det tilbys morsmålsopplæring til elever som har krav på det, og tospråklig opplæring i de mest utbredte språkene. Det er utfordrende å få tak i lærere til alle språkgrupper.

Utfordringer og vurderinger

- Det vurderes at tilbudet er det beste som kan gis elevgruppen. Det begrunnes med at elevene får både svært tett oppfølging og tilpasset individuell opplæring i fag der det vurderes som best, og opplæring sammen med elever i ordinært tilbud i fag der det vurderes som hensiktsmessig.
- Hovedutfordringer er å integrere de nyankomne elevene sosialt med de øvrige elevene, til tross for tiltak for å tilrettelegge dette (se under organisering). Det blir særlig markant i en liten kommune med få nyankomne elever enn i kommuner med flere nyankomne. I et tilfelle har kommunen kjøpt opplæring i en annen kommune der det var flere elever med samme landbakgrunn.
- En av utfordringene knyttet til elevens sosiale integrasjon er at det er færre aktiviteter i en liten kommune, og at foreldrene til de nyankomne elevene har mindre mulighet til å kjøre barna til fritidsaktiviteter eller delta i foreldreaktiviteter knyttet til barnas fritidstilbud. Kommunen erfarer at kristne menigheter har lyktes best med å integrere flyktninger som bosettes i kommunen (voksne, familier), men det er ikke aktuelt for muslimske flyktninger.
- Kommunen har tidligere hatt svært få elever som går i videregående opplæring. Det forklares med at familier som har hatt elever i aktuell alder ikke har ønsket at elevene skulle bo på hybel eller reise alene med buss for å komme seg til skolen (særlig jenter).
- Det er utfordrende å skaffe lærer til morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring.

Kommune 2

Om kommunen	
Om kommunen	Liten landkommune med færre enn 5 000 innbyggere
Antall ungdomsskoler i kommunen	1
Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsskole/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Delvis integrert tilbud, tilhørighet i ordinær klasse
Deltar i NAFO-nettverk	Nei
Lengde på tilbudet	1-2 år; og tilpasser opplæringen også ut over to år i en del tilfeller.
Kompetanse blant lærerne	Norsk som andrespråk
Fag og timefordeling	Hovedvekt på norsk og samfunnsfag, samt ordinær undervisning i musikk, kroppsøving, praktiske fag og valgfag. Tilbyr 1 til 1 for elever med behov for særlig tett oppfølging.
Tilbud om morsmålsopplæring	Kun ved behov og dersom tilgang på morsmålslærer
Tilbud om tospråklig opplæring	Ja, iden grad en har personer som kan morsmålet tilgjengelige
Bruk av læreplan	Grunnleggende norsk
Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser - Tilbyr delvis integrert tilbud fordi en ønsker at elevene skal få klassetilhørighet i ordinær klasse. Erfarer integrasjonen i ordinært tilbud som vellykket for språklæring og sosial tilhørighet. Samtidig erfarer en at mange elever har lite utbytte av undervisningen i flere fordi skolen mangler lærere eller assistenter med tospråklig bakgrunn. Sosial og faglig integrasjon er også vanskeligst for nyankomne elever som kommer i ungdomsskolealder og som har lite skolebakgrunn, blant annet fordi det er mindre sosial integrasjon på fritiden. - God kartlegging, sosial integrasjon med elever i ordinært tilbud, samspill med tospråklig lærer, og å sette inn tilstrekkelig ressurser så tidlig som mulig i elevens løp ved behov vurderes som avgjørende.. - Vurderer at kompetanse i norsk som andrespråk som sentralt, og å etablere en egen faggruppe som jobber med målgruppen. Morsmålsundervisning er en kompetanse som burde verdsettes mer enn som et virkemiddel for å lære andre fag på. - Overgang til ordinært tilbud i alle fag baseres på kartlegging. Det er ikke fastsatte kriterier, men beslutning om overgang baseres på skjønn. - Ukentlige møter med PPT. Samarbeid med flyktningetjeneste, barnevern og asylmottak. <i>Overgang til videregående opplæring:</i> Elevenes språkkunnskaper kartlegges to ganger på 10.trinn i samarbeid med videregående skole. Målet er å synliggjøre for skolen, for eleven og for videregående skole hva en skal satse på i løpet av 10.trinn. Kartleggingen brukes også til å avgjøre om det må fattes vedtak om ekstra grunnskoleopplæring eller om eleven kan få et innføringstilbud i videregående skole. - Elever som får utvidet grunnskolerett faller organisatorisk sett under voksenopplæringstilbudet i kommunen, men får i praksis en tilhørighet til klassen på 10.trinn med ekstra oppfølging. Erfarer at dette er ressurskrevende for en liten kommune, og det er ikke optimalt for eleven å ha tilhørighet både ved voksenopplæringen og ved skolen.	
Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser - Opplæring i norsk, samfunnsfag og engelsk tilbys utenfor ordinært tilbud, der nyankomne elever fra flere trinn samles. Engelsk tilbys fordi mange av elevene har engelskkunnskaper. Ordinært tilbud i musikk, kroppsøving, praktiske fag og valgfag. - Prioriterer intensiv norskopplæring. - Skolen har et mål om at elevene skal gis vurdering med karakter etter 6 måneder, for å ha	

et grunnlag for å søke videregående opplæring med. På ungdomstrinnet er en nøye med å tilpasse tilbudet i de ulike fagene for å sikre at lærerne har et tilstrekkelig vurderingsgrunnlag.

- Erfarer at morsmålsstøtte, enten fra en pedagog eller en assistent uten pedagogisk utdanning, er nyttig. Det er sentral at vedkommende behersker norsk og morsmålet godt. Erfarer at elever som får tilbud om morsmålsstøtte kan få 5 og 6 i enkelte fag.
- Prioriterer forsterket karriereveiledning og realitetsorientering av både elever og foreldre om fremtidsplaner, herunder mulighet og styrken ved å bruke første året i videregående opplæring over to år. Vurderer det som viktig at elev, forelder og rådgiver snakker sammen om dette.
- God nytte av økende tilgang på flerspråklige elektroniske verktøyer, særlig i fagopplæring. Opplever at det er god/ tilstrekkelig tilgang på læremidler.
- Vurderer at skolens kompetanse på kartlegging er for svak, men anser at denne kartleggingskompetanse er viktig. Det jobbers med å få etablert et kartleggingsteam i kommunen, både for å fatte vedtak om særskilt språkopplæring, men også for å tilpasse tilbudet til den enkelte.
- Elever på 10.trinn gis mulighet for å hospitere ved videregående skole, og eleven veiledes til å ta innføringstilbud dersom en vurderer det som nødvendig.
- Kommunen har ikke undersøkt måloppnåelse systematisk, men opplever at mange nyankomne elever nyttiggjør seg tilbudet og tar grunnskoleeksamen.

Utfordringer og vurderinger

- En opplever lovverket om overgang til videregående opplæring som utydelig, fordi det ikke fremgår klart hvilket tilbud disse elevene skal gis. Skoleeier vurderer det som uforsvarlig å sende elever med rett til videregående opplæring til videregående skole dersom skolen ikke har et tilrettelagt tilbud.
- Kommunen erfarer at antallet elever med lite skolebakgrunn øker, og at de ulike språkgruppene kommer «i bølger». Det er ønskelig med en klargjøring fra sentralt hold om hva som er kommunenes plikt når det gjelder innføringstilbud, herunder hvordan tilbudet bør organiseres, og hva det bør inneholde.
- Det er en utfordring at etterspørsel etter ulike språkgrupper er så varierende, og å ha tilstrekkelig ressurser til og tilgang på morsmålsstøtte. Skolen skal derfor øke bruken av elektroniske læremidler på flere språk.
- Utfordrende at det er få aktiviteter og møteplasser for ungdom i en liten kommune.
- Det er utfordrende å sikre kontinuitet i morsmålslærere fordi elevgrunnlaget er ustabilt. Da blir disse lærerne satt til andre oppgaver, og det tiltrekker ikke de beste kompetansene.
- Elever i asylmottak har i større grad enn andre elever behov som krever særskilt oppfølging. Kommuner som bosetter eller har asylmottak må også prioriterer ressurser til et godt innføringstilbud for disse, men det oppleves utfordrende at de statlige satsene er langt lavere enn det tilbudet faktisk koster.
- Det er utfordrende å veilede elever som venter på oppholdstillatelse, fordi mye er uavklart og både elever og foreldre er usikre på fremtiden. Enkelte har dårlig psykisk helse, som gjør det ekstra utfordrende å lage et godt tilbud. Erfarer likevel at for elever som får opphold og bosetter seg i kommunen, så høster både eleven og kommunen gevinster av at eleven fikk et tilbud mens han eller hun bodde i asylmottak.

Kommune 3

Om kommunen	
Om kommune	Stor kystkommune med om lag 40 000 innbyggere
Antall skoler i kommunen	21
Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsskole/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Innføringsskole for nyankomne elever i alderen 6-16 år
Deltar i NAFO-nettverk	Ja
Lengde på tilbudet (maks/min eller hva som er vanligst)	Normen er ett år, og de aller fleste overføres til nærscole etter ett år. Erfarer variasjoner fra 3 måneder til 1,5 år.
Kompetanse blant lærerne	Allmennlærere med norsk som andrespråk, spesialpedagogikk m.v.
Fag og timefordeling	Alle fag tilbys, herunder 12 timer norsk og 5 timer matte.
Tilbud om morsmålsopplæring (ja/nei)	Nei
Tilbud om tospråklig opplæring	Ja, ved tilgang på tospråklige lærere.
Bruk av læreplan	Læreplan i grunnleggende norsk, ellers brukes ordinær læreplan (ofte med kompetansemål på 5. trinn)
Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser - Innføringstilbud har i en årrekke vært organisert ved innføringsskole. Hovedbegrunnelsen er at den grunnleggende forutsetningen for læring er sosial integrasjon, og tilbudet skal gi elevene mulighet til å utvikle språklige ferdigheter som er nødvendig for sosial og faglig integrasjon i trygge omgivelser. Andre begrunnelser er at ordinære klasser er for store til at nyankomne finner seg til rette, og at grunnleggende norsk ikke ivaretas i like god grad i ordinære ungdomsskoler. En erfarer også lav frafallsprosent i denne elevgruppen i videregående opplæring. - Kommunen har drøftet å endre modell, og har i den forbindelse hatt tett kontakt med andre kommuner. Erfaringer knyttet til at elever i innføringsklasser kan blir sosialt isolert, gjør at kommunen ønsker å beholde innføringsskolemodell. - Tilbud om innføringstilbud gis til alle nyankomne elever basert på kartlegging av norsk-kunnskaper. Alle typer landbakgrunner er representert, med unntak av de skandinaviske. Innføringsskolen har også elever med mer skolebakgrunn som primært trenger norskopplæring. Vurderer at konsekvensene av liten/ingen skolebakgrunn viser seg fra 6. og 7.trinn, og at det således er denne alderen som bør defineres som «lite skolebakgrunn». - Tett kontakt med foreldregruppen gjennom foreldremøter og foreldrekonferanser. Disse legges gjerne opp som temakvelder der en ser på IKT-verktøyer eller migrasjonsprosessen sammen. Kaller gjerne inn via telefon, og kontakter også foreldre for eksempel ift disiplinære saker. Tolk brukes i stor utstrekning. - Møte med fast kontaktperson i PP-tjenesten hver fjerde uke; kontaktpersonen har mye erfaring med minoritetsspråklige elever. Elever meldes til utredning etter samtale med foreldre, og skolen erfarer at de sakene som har vært meldt har vært reelle. Samarbeidet vurderes som godt. Suksesskriterier vurderes å være organisering med fast kontaktperson i PP-tjenesten, kompetanse på målgruppen, og at de følger opp saker umiddelbart. Tidlig vurdering er særlig viktig for at kommunen skal kunne søke tilskuddsmidler til minoritetsspråklige med nedsatt funksjonsevne forvaltet av IMDi, da disse må søkes i løpet av første året etter bosetting. - Tett samarbeid med helsesøster; erfarer at mange nyankomne fra flyktningleirer har sykdommer som hepatitt og tuberkulose. Samarbeider også med lege, sykehus og BUP ved	

behov.

- Fast kontaktperson i barnevernet og bolig for enslig mindreårige asylsøkere. Det er utarbeidet rutiner for kontakten. Noen tunge enkeltsaker. Samarbeidet vurderes som ganske godt, og forklares med at kommunen ikke er så stor.
- Godt samarbeid med frivillige organisasjoner som bidrar med klær, leker og penger til aktiviteter for elevene.
- Tett samarbeid med fylkeskommunen om innføringstilbud i videregående skole, der lærere i innføringstilbudet i videregående skole er ansatt i kommunen. Før Udirs veileder kom, finansierte kommunen mye av tilbudet også i videregående opplæring, men dette har siden endret seg. Begrunnelsen for at kommunen var villig til å finansiere innføringstilbud i videregående opplæring henger sammen med en vurdering om at elever som dropper ut av videregående opplæring vil bli en kostnad på kommunens sosialbudsjett. Med denne ordningen unngår en at elever får opplæring ved voksenopplæringen over lang tid. Erfarer at en i innføringstilbudet i videregående opplæring er gode på å tilrettelegge, og å tilby mer praksis.
- *Møtepunkter mellom kommune og fylkeskommune:* Enhetsleder og opplæringsdirektør i videregående skole har møter lokalt i kommunen, samt at enhetsleder deltar som observatør på fylkeskommunens møter der nye planer for tilbudet legges frem. Møter på avdelingsledernivå. Erfarer at tiltaket har bidratt til at flere fullfører videregående opplæring.
- Tilfreds med å ha nye lokaler for skolen.

Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser

- Første kartlegging utføres av kontaktlærer og tospråklige lærere, og kunnskaper i eget språk, matematikk og eventuelle andre fagkunnskaper undersøkes på morsmål. Kontinuerlig kartlegging med kartleggingsverktøy i grunnleggende norsk og et eget-utviklet spesialpedagogisk verktøy.
- For elever i aldersgruppen som tilhører 5.-10.trinn organiseres tilbudet i tre grupper à 10 elever; nybegynnergruppe, og to nivådelte grupper. Temaundervisning ved at det gis opplæring i 15 temaer i løpet av året for å utnytte ressurser bedre; erfarer at andre kommuner tar etter. Grunnleggende ferdigheter vektlegges. Mye individuell opplæring.
- Tilbudet består av alle ordinære fag, men språkopplæring vektlegges. Må i mange tilfeller bruke kompetansemål på barnetrinnet også for ungdomsskoleelever.
- Tospråklig fagopplæring tilbys, men ikke i alle 25 språk. Erfarer at tospråklig fagopplæring er svært nyttig i første fase.
- Tilfreds med utviklingen i tilbudet av læremidler som er tilpasset minoritetsspråklige elever, men opplever det utfordrende å finne aldersadekvate læremidler. Lærere som er i utdanning og deltar i NAFO-nettverk utvikler også egne læremidler og kartleggingstester.
- Tilfredshet med at lovverket gir mulighet for å tilby to fordi det gir fleksibilitet til å tilpasse varigheten til den enkelte. Tro på at de svakeste elevene har utbytte av mer enn ett år fordi de da får «ro» til å oppnå mest mulig progresjon før de går over til ordinært tilbud, men det må være en begrensning. Etter to år overføres eleven til nærskolen og tilbys tospråklig fagopplæring dersom behov.
- Klare kriterier for overgang til ordinært tilbud. Et av resultatmålene for tilbudet har vært antall elever med overgang til ordinært tilbud etter ett år. Resultatmålet skal endres for å ikke gi insentiver for tidligere overføring enn det som passer for den enkelte elev, men ønsker fremdeles å måle overgang etter ett år.
- Forsøker å tilpasse overgangstidspunkt til starten av nytt semester (august og januar), men vurderes individuelt når eleven er «klar». Målet for opplæringen er nivå 2 i læreplan for grunnleggende norsk.
- Tett samarbeid mellom skolene. Sosiallærer ved innføringsskolen har et særlig ansvar for overgangen, og bistår elever som ønsker det å besøke og hospitere ved nærskolen med transport i overgangsfasen.
- Overføringsmøte med kontaktlærer og innføringsskolen ved overgang. Elevens ferdigheter i

forhold til nivåbeskrivelsen i læreplanen rapporteres.

- Vurderer at fritidsaktiviteter er viktig, og har tett samarbeid med kulturskole og idrettsklubber. Tilbyr følge til aktiviteter. Svært tilfreds med konseptet «Fargespill», der både ny-ankomne og norske barn deltar, og har måttet sette midlertidig inntaksstopp på grunn av tilbudets popularitet. Mest utfordrende å finne gode aktiviteter for jenter.
- Ved overgang til videregående skole innkalles elev og foreldre til samtale der de informerer om innføringstilbudet der. Vektlegger god informasjon om kravene som stilles til elever i videregående opplæring, og gir tydelige anbefalinger basert på skolens vurdering. Erfarer at elever og foreldre i stor grad følger anbefalingene. Også tilbud om besøk til innføringsklassen ved den videregående skolen.
- Samarbeid med nærmeste videregående skole betegnes som svært godt, og dette forklares blant annet med at lærerne der er ansatt i kommunen og har erfaring fra voksenopplæring.

Utfordringer og vurderinger

- Det oppleves utfordrende at en del foreldre er mindre opptatt av, eller ikke ønsker at elevene skal delta i fritidsaktiviteter.
- Det er utfordrende at det er tendenser til konflikter mellom elevgrupper fra ulike deler av verden.
- Det er utfordrende å finne lærere til tospråklig fagopplæring, men også å sysselsette tospråklige lærere med fast ansettelse når språkgruppene endres og det ikke lenger er bruk for deres språkkompetanse. Behov for flere tospråklige lærere og mer videreutdanning av lærere, til tross for at kommunen allerede har mange.
- Erfarer økt andel elever fra EU-land, og at også disse har særskilte, dog til dels andre behov, og lave kunnskaper på tross av noe/ full skolebakgrunn. Tilbyr derfor foreldreveiledningsprogram ICDP for alle grupper, m.a. med polsk veileder.
- Økonomi er en utfordring; skoleeier synes tilbudet er kostbart. En har allerede fjernet tospråklige assistenter, og flere skole vurderes nedlagt. Når det gjelder innføringstilbudet er det ikke ønskelig med inntaksstopp, så andre mulige innsparinger som vurderes er å danne større elevgrupper, eller kutte innføringstilbud til elever på 1.trinn.
- Ønsker øremerkete midler og tydeligere retningslinjer som gjelder tospråklig fagopplæring.
- Ønsker lovpålagt bruk av læreplan i grunnleggende norsk
- Ønsker nasjonal satsning på Fargespill.
- Behov for mer kartleggingsverktøy for å kartlegge elever med særskilte behov.
- Ønsker at tilbudet til elever over 16 år i større grad ses i sammenheng med opplæringen i videregående opplæring enn i grunnskolen.
- Ønsker økt kontakt med andre kommuner og andre innføringstilbud.

Kommune 4

Om kommunen	
Om kommune (størrelse, by/land, landsdel)	Stor bykommune med over 50 000 innbyggere
Antall skoler i kommunen	15 ungdomsskoler
Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsskole/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Innføringsskole for barnetrinn og voksenopplæring siden 2004; innføringsklasse ved en ordinær skole i kommunen for ungdomstrinnet
Deltar i NAFO-nettverk	Nei
Lengde på tilbudet (maks/min eller hva som er vanligst)	Tidligere 4 år, men nå 1,5-2 år.
Kompetanse blant lærerne	Norsk som andrespråk, migrasjonspedagogikk, spesialpedagogikk.
Fag og timefordeling	Norsk (8-10 timer), engelsk (4), matematikk (4), samfunnsfag (3), naturfag (3), kroppsøving, musikk, kunst og håndverk. Tidligere da tilbudet gikk over tre år fikk elevene også religion og livssynsfag (RLE) siste år.
Tilbud om morsmålsopplæring (ja/nei)	Ja, for elever som ikke kan lese og skrive
Tilbud om tospråklig opplæring	Ja
Hvilken læreplan brukes i norsk	Læreplan i grunnleggende norsk, og i andre fag tilpasses det til nivå og alder
Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser • Det fremgår en rapport fra 2012 at begrunnelsen for å ha innføringsskole/ innføringsklasse er å samle kompetanse på et sted, samtidig som en erfarer at det skaper trygghet for elevene at de er på noenlunde samme språknivå. Samtidig er det utfordrende å redusere bruk av morsmål når store grupper fra samme språkgruppe er samlet. Organisering av morsmåls lærere og tospråklige faglærere sikrer fleksibilitet til å ansette nye lærere ved behov, men det krever mye administrasjon og skaper usikre tilsettingsforhold for de ansatte. • Det finnes flere begrunnelser for at ungdomstrinnet ikke er samlokalisert med innførings-skolen. En begrunnelse er plassmangel ved innføringsskolen, og det er vedtatt at innføringsklassen på ungdomstrinnet på sikt skal tilbys ved innføringsskolen. Her fremkommer uenighet mellom skoleeier og skole – fra skolen side mener en at fordelene med innføringsklasse er at en unngår segregering og det gir elevene mulighet til sosial interaksjon med elever i ordinært tilbud. • I innføringsklassen har en forsøkt å integrere elevene i ordinær opplæring i gym og kunst og håndverk tidligere skoleår, men erfarte at elevene fra innføringstilbudet ikke turte å delta aktivt. Dette, sammen med størrelse på klassene, har medført at de i inneværende år ikke integrerer elevene på denne måten. • Nærskolen har hovedansvaret for å sikre at elever får særskilt språkopplæring. De skal selv ha kompetanse på å gi grunnleggende norskopplæring og håndtere kulturforskjeller, mens morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring kan kjøpes fra innføringsskolen. Morsmåls lærere og tospråklige faglærere er ansatt ved innføringsskolen, men nærskoler kan kjøpe timer til sine elever. • I innføringstilbudet plasseres elevene i klasser basert på norskkunnskaper, mens det er egne grupper delt etter faglig nivå i matematikk og engelsk. Elevene kan bytte grupper etter hvert som de har progresjon. Det er også muligheter for å følge ordinær opplæring i enkelte fag dersom eleven har tilstrekkelige ferdigheter til det. Tospråklig fagopplæring organiseres i blokk, slik at elever som ikke deltar kan få ekstra norskopplæring. For elever som ankommer midt i skoleåret greier en ikke alltid å legge alle fag og nivåer i parallell, og de kan da få noe mer norskopplæring.	

- Gruppestørrelse per i dag varierer fra 13-19.
- Få elever på ungdomstrinnet overføres til nærskolen etter innføringstilbud. Enkelte foretrekker å fortsette i ordinært tilbud ved skolen der innføringsklassen tilbys.
- Det arrangeres flere foreldremøter med tolker i løpet av skoleåret. Det er ofte fullt fremmøte av foreldre, og skolen mener de lykkes svært godt med skole-hjem-samarbeidet. Det arrangeres egne foreldremøter for elever som fyller 16 år, for å informere og veilede om muligheter videre. Her deltar gjerne representant for opptakskontoret i videregående opplæring og videregående skoler som har innføringstilbud.
- Elever med lite skolebakgrunn anbefales å fortsette på voksenopplæringssenteret før de begynner i videregående skole.
- Kontakter PPT ved behov, men er opptatt av å la elevene få tid til å «lande» og komme i gjenge før de avgjør å kontakte PPT. PPT har flere medarbeidere med kompetanse på minoritetsspråklige, men skolen får høre at de er «ekspertene». Samarbeidet betegnes som godt.
- Innføringsskolen (ikke innføringsklassen på ungdomstrinnet) har innledet et samarbeid med barne- og ungdomspsykiatrien for utredning av elever med særskilte utfordringer, og har gode erfaringer med det.
- Ellers samarbeid med barnevern (både bolig og saksbehandler) der eleven er under barnevernets omsorg, voksenopplæring, fylkeskommunal PPT, og videregående skoler. Det kan for eksempel arrangeres skolebesøk til ulike utdanningsprogram for å vise elevene hva de innebærer.

Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser

- Grundig kartlegging av skolebakgrunn, fremtidsplaner og andre forhold sammen med elev og forelder ved oppstart. Gjennomføres på engelsk, med fremmøtetolk eller telefontolk. Videre gjennomføres kompetansekartlegging ved hjelp av Udirs kartleggingsverktøy, og har dessuten utviklet egne verktøy for norsk og engelsk. Alle elever kompetansekartlegges i august.
- Vektlegger språkopplæring og begrepsforståelse i alle fag. Arbeidsgruppa bak rapporten fra 2012 vurderer at språkopplæringen er så viktig at om fag- og timefordelingen i Kunnskapsløftet oppleves om et hinder for tilstrekkelig konsentrert språkopplæring vil en gjennom enkeltvedtak eller ved å søke om å gjennomføre forsøk sørge for tilstrekkelig god språkopplæring.
- Gir mange små tester og større prøver/ tentamener, og går gjennom oppgaver individuelt og i plenum. Får gode tilbakemeldinger fra elevene på det.
- Vurderer det som utfordrende å bruke kartleggingsverktøyene likt fordi de åpner for subjektive tolkninger.
- «Læreplanens nivåer er klassetrinnsuavhengige. Det innebærer at elever som kommer til Norge uansett klassetrinn kan settes inn på læreplanens nivå 1. Kravene til språklig og faglig kompleksitet øker likevel med klassetrinnene. Det er dermed helt nødvendig å krysse aldersadekvate krav med de ulike nivåene i læreplanen for å kunne avgjøre hvor lenge en elev vil måtte følge *Læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter.*» (*Opplæring av minoritetsspråklige – Rapport og kvalitetforbedrende tiltak*)
- Savner mer tilgang på læremidler, savner særlig standardverk. Svært fornøyd med noen digitale læremidler fordi elevene kan jobbe alene med dem, også hjemmefra, og elevene får rask og motiverende tilbakemelding. Synes disse læremidlene burde vært frikjøpt for alle.
- Økonomi påvirker gruppestørrelsen, og dermed muligheten for å tilpasse til den enkeltes behov.

Utfordringer

- Overføring til nærskole oppleves som en utfordring, særlig for elever med lite skolebakgrunn. Det kan handle om at det ikke er utarbeidet kriterier for når elevene overføres slik at elevene som overføres har ulikt faglig nivå, at kartleggingsresultatene om elevens faglige nivå kommer sent, og at lærere ved nærskolene ikke forstår hva som ligger i kartleggings-

resultatene. Det kan også handle om at nærskolen har for lite kompetanse på hvordan en skal tilrettelegge for å stimulere disse elevenes nødvendig faglig progresjon. Etterlyser bedre kartleggingsverktøy ved overføring til ulike trinn på ungdomstrinnet.

- Både skole og PPT opplever det utfordrende å gi et godt tilbud til elever med læreversker og dårlige språkkunnskaper.
- Å rekruttere og beholde morsmåslærere
- Opplever gjeldende regelverk med rett til videregående opplæring som uhensiktsmessig
- Elevgruppa har økt, både med enslig mindreårige og fra Øst-Europa. Sistnevnte gruppe kan ha bodd hos slektninger og skulket mye når foreldre har flyttet for å få jobb, og har dermed lite skolegang/ lav kompetanse.

Fremadrettede ønsker/behov

- Kommunen har utarbeidet to rapporter om opplæring til minoritetsspråklige de siste 15 år; først i 1998-2000 om organisering av tilbudet, og deretter i perioden 2010-2012 med utgangspunkt i Østbergutvalgets anbefalinger.
- Videreutvikle kompetanse på minoritetsspråklige elever med særskilte behov både hos PPT og ved skolene.
- På ungdomstrinnet er overganger, enten det er til nærskolen eller videregående opplæring, utfordrende. Kommunen har derfor satt ned en arbeidsgruppe som bl.a. skal vurdere kriterier for overføring, fordeler og ulemper med spredning/ samling av kompetanser, balanse mellom språk og fag m.v.
- Videreutvikle samarbeid med faggrupper som bistå i utredning av elever med særskilte behov, og med fylkeskommunen for overgang til videregående opplæring.
- Utvikle/anskaffe kartleggingsverktøy og kriterier for overføring på ungdomstrinnet, for å bidra til felles forståelse av kompetansekrav for overføring til hjemskole. Utarbeide rutiner for overføring mellom innføringsskole/-klasse og nærskole.
- Fra innføringsklassen vurderes det at to år er altfor lite for mange elever i et innføringstilbud.
- Ønsker mer øremerkete midler til tospråklig opplæring, og tydeligere føringer på timefordeling.

Kommune 5

Om kommunen	
Om kommunen	Stor bykommune med over 50 000 innbyggere
Antall ungdomsskoler i kommunen	26
Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsskole/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Innføringsskole for barn og voksne (1.-10.trinn samt norskopplæring og grunnskoleopplæring for voksne innvandrere)
Deltar i NAFO-nettverk	Ja
Lengde på tilbudet (maks/min eller hva som er vanligst)	Ett år. Elever som kommer før 1.november meldes til nærscole påfølgende høst (med mindre det vurderes at de bør fortsette i innføringstilbudet). Kortere tilbud om foreldre ønsker det. Elever med liten skolegang som en vurderer ikke vil ha utbytte av å gå i ordinært tilbud med elever på samme alder, kan få to år i innføringstilbud. Tydelige på at to år er maksimum etter nye retningslinjer kom.
Kompetanse blant lærerne	Alle lærere har norsk som andrespråk. Også egen spesialpedagog.
Fag og timefordeling	
Tilbud om morsmålsopplæring (ja/nei)	Ja, 5 timer per trinn
Tilbud om tospråklig opplæring	Ja
Hvilken læreplan brukes i norsk	Læreplaner i Kunnskapsløftet
Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser • Skoleeier har utarbeidet rutiner for inntak av minoritetsspråklige elever i kommunen. Eleven innskrives ved nærskolen, og gjennomfører en velkomstsamtale med foreldre. Der skal det gjøres en generell kartlegging av eleven, og foreldre informeres om innføringstilbud. Dersom eleven tar imot tilbud på nærskolen skal videre kartlegging foregå der, mens elever som tar imot tilbud på innføringsskolen gjør kartlegging av både faglig kompetanse og grunnleggende ferdigheter der. Har registrert en økning i antall elever, særlig barn av arbeidsinnvandrere, som takker nei til tilbudet. • Hovedprinsippet er aldersdelte grupper, som er særlig viktig på 1., 2., 7., 8. og 10.trinn. I praksis er det imidlertid noe mer aldersblandede grupper på de andre trinnene. Tilbyr egne alfabetiseringsgrupper, lesegrupper og matematikkgrupper på tvers av trinn, og elevene kan bytte grupper etter behov for progresjon. Maks gruppestørrelse er 15 elever. • Mottaksgruppe fra 1.oktober med 8 temaer over 8 uker, som tillater at elever kommer inn og går ut av mottaksgruppen når som helst. Forsøker å ha barne- og ungdomsmottaksgruppe atskilt. Plasseres i aldersbaserte grupper etter 8 uker. • Kartlegging foregår både i inntakssamtale med foreldre og elev, og kartlegging av kompetanse foretatt av morsmålslærere. Morsmålslærerne vet i stor grad hva som forventes av elevene i hjemlandet på det nivået eleven selv sier at de er på. • Erfarer at det er viktig å tilrettelegge for godt samarbeid mellom norsklærere og morsmålslærere ved å organisere fellestid. • PPT er organisert med kontaktpersoner for hver skole, og de har månedlige møter der de drøfter bekymringer og utfordrende enkeltsaker. PPT bruker tolk når de skal utrede, og det fungerer godt i «ordinære» utredninger. Det er imidlertid utfordrende å finne gode tiltak for elever som har atferdsproblemer som ikke kan forklares med tidligere krigsopplevelser/traumer. I en del tilfeller vet verken skolen eller PPT hva som kan gjøres, og må prøve seg frem. Opptatt av å gjøre selvstendig diagnostisering, uavhengig av om eleven har fått diagnose tidligere. Både PPT og skolen mener skolen besitter mer kompetanse på målgruppen	

enn PPT gjør, inkludert spesialpedagog, og foretar derfor mange av testene selv.

- Foreldresamarbeid består som ved andre skoler av foreldresamtaler og foreldremøter. Skolen har også tett samarbeid med bolig for enslige mindreårige, og noe samarbeid med introduksjonssenteret i byen siden mange foreldre til barn på innføringsskolen får et tilbud der. Innføringsskolen har sammen med introduksjonssenteret samarbeidet om å følge opp en gruppe flyktninger som var lite vant med et moderne samfunn. Skolen har foruten foreldresamtaler og -møter arrangert temakvelder for foreldre, samt andre aktiviteter som ekskursjoner og internasjonal lesedag der foreldre inviteres med. Elever og foreldre har også deltatt i mentorprosjektet Nattergalen i regi av en høyskole, kulturprogrammet Farge-spill, og foreldre har fått ansvar for å arrangere 17.mai. Erfarer at foreldresamarbeid er tidkrevende, og at språk er en barriere også for økt samarbeid mellom foreldrene. Suksessfaktorer er å finne arenaer og situasjoner der foreldrene kan bidra med de ressursene de besitter.
- I enkelte tilfeller samarbeid med BUP og RVTS, men det er lite, selv om elever har tilbud der. Innføringsskolen samarbeider også med en idrettsklubb for å tilby fritidsaktiviteter.
- Opplever samarbeidet med fylkeskommunen som tett og konstruktiv, og at det har utviklet seg positivt de siste årene. Skoleeier tror imidlertid beskrivelsene av elevenes faglige og språklige kompetanse kan bli mer omforent. Innføringsskolen vurderer at elever som ikke har knekket lesekodeen bør vente med videregående opplæring, men mener ellers at så lenge de har god realkompetanse bør de gå i videregående opplæring og ikke i grunnskole i kommunen. Tospråklige lærere fra kommunen har deltatt i NY GIV-prosjektet i fylket, og lært opp lærere som arbeider med innføringsklasser på videregående nivå.

Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser

- Grunnleggende norsk og morsmål er hovedfokus, men gir også opplæring i de andre fagene i Kunnskapsløftet. Vektlegger systematisk norskopplæring og begrepsforståelse, og fokuserer på muntlig kompetanse i starten. Læringstrykket i fag øker i takt med språkforståelsen til elevene. Morsmålslærere har også fagopplæring. Diskuterer stadig balansen mellom språk og fag.
- Opplever god tilgang på morsmålslærere i de alle fleste morsmål, og at det har blitt økt tilgang på læremidler. Bruker digitale læremidler på nett, og lager en del opplegg selv.
- Gruppene har felles ukeplaner, men hver elev har individuelle mål som de testes i på slutten av hver uke.
- Har eget læringssenter med pedagog, og erfarer at elevene har utbytte av å skifte klasserom og gjøre andre typer læringsaktiviteter.
- Elever som ikke har forventet progresjon får oppfølging av spesialpedagog og logoped (tilsatt ved skolen). Velger å bruke god tid før eventuelt PPT kontaktes, fordi det kan være at eleven bare trenger tid til å bli vant med skolesystemet og å «falle til ro». Dersom eleven skal utredes for særskilte behov, lages det et opplegg ved innføringsskolen til utredningen er ferdig, fremfor å flytte eleven til nærskolen etter ett år.
- Kontakt mellom innføringsskole og nærskoler i perioder, og da særlig når elever skal overføres. Innføringsskolen innrømmer imidlertid at det er relativt lite kontakt med den enkelte nærskole, fordi det omfatter svært mange skoler i kommunen.
- Gjør realkompetansevurdering av elever på 10.trinn med lite skolebakgrunn, og erfarer at en del av disse elevene lærer fort og greier seg godt i videregående opplæring
- Erfarer at elevene er svært engasjerte. Opplever at det er viktig at tilbudet gir tydelige og forutsigbare rammer, gruppetilhørighet, målrettet språkopplæring, og læreres engasjement er avgjørende. Vurderer at tilbud om morsmålsopplæring og tospråklig opplæring er viktig.
- Innføringsskolen opplever at skoleeier er opptatt av at tilbudet skal være i tråd med Kunnskapsløftet, og at det skal tilbys tospråklig fagopplæring og morsmålsopplæring. Videre erfarer skolen at skoleeier tar initiativ og ønsker å inngå i faglige diskusjoner med skolen, er opptatt av kompetanseheving og følger med på forskning, nasjonale føringer og diskusjo-

ner, og at skolen driver systematisk utvikling og utprøving.

Utfordringer

- Å finne en god balanse mellom opplæring i språk og fag – det er en tendens til at fagopplæringen blir nedprioritert. Skoleeier kommer til å øke kravene om fagopplæring.
- Opplever retten til videregående opplæring som uklar for elever med lite skolebakgrunn; uklart hvordan medbrakt skolegang skal vurderes i forhold til norsk grunnskole.
- Virksomheten har økt de siste årene, som følge av flere elever både med og uten skolebakgrunn. Det inkluderer flere enslige mindreårige fra Afghanistan, nye grupper fra Jemen og Afrikas Horn, samt barn og ungdom fra østeuropeiske land. En økende andel elever er traumatiserte, som byr på ekstra utfordringer. Innføringsskolen vurderer imidlertid at økning i antall elever ikke har påvirket tilbudet, fordi skolen har lang erfaring med å takle uforutsigbare endringer.
- Erfarer at en strever med å skille mellom spesialpedagogiske og migrasjonspedagogiske forhold i innføringstilbudene i videregående opplæring, fordi fylkeskommunen har lite kompetanse på dette.
- Skoleeier har lite systematisk kunnskap om elevenes læringsutbytte.

Fremadrettede ønsker/behov

- Kommunen har vedtatt å opprette innføringsklasser på to utvalgte skoler i hvert område av byen, og legge ned innføringsskolen. Kommunen har hatt kontakt med en annen kommune som gjør liknende grep. Det gjenstår utredning for å se hvordan det vil se ut ettersom områdene er ulike. Begrunnelsen for å organisere tilbudet i en egen innføringsskole har vært å samle kompetansen og slik stimulere til ytterligere kompetanseheving og videreutvikling. Med økningen i antall elever har kommunen imidlertid avgjort å desentralisere tilbudet til innføringsklasser i den enkelte bydel. Økonomiske vurderinger har også vært tatt med i betraktningen. Endringen kan også ses som en erkjennelse av at en i innværende modell ikke har spredd kompetansen i tilstrekkelig grad på flere skoler. Innføringsskolen vurderer at omfanget av morsmålsopplæring, samt potensialet for videreutvikling av tilbudet, kan svekkes i ny modell. En av utfordringene blir hvordan nærskolene skal få del i den kompetansen som er utviklet på innføringsskolen gjennom mange år, og hvordan en kan organisere tospråklige lærere.
- Idealet for skoleeier er at elevene skal gå på en ordinær skole og ha tilhørighet i en ordinær klasse, og ha praktiske og estetiske fag i ordinært tilbud. Elevene skal imidlertid få et tilpasset og intensivt opplegg i basisfagene. Det krever et godt samarbeid mellom morsmåls lærere og ordinære lærere, og sørge for at elever i innføringstilbud inkluderes på en god måte i den enkelte skoles sosiale liv og i nærmiljøet utenfor skolen.
- Savner en tydeliggjøring av nivåbeskrivelsene i læreplanen for grunnleggende norsk, for eksempel i forhold til hvordan elevene skal kunne bruke fagbegreper.
- Videreutvikle kompetanse på kartlegging.

Kommune 6

Om kommunen	
Om kommune (størrelse, by/land, landsdel)	Liten kystkommune med om lag 2 000 innbyggere
Antall skoler i kommunen	1
Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsskole/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Integrert i ordinær klasse
Deltar i NAFO-nettverk	Nei
Lengde på tilbudet (maks/min eller hva som er vanligst)	Individuelt tilpasset
Kompetanse blant lærerne	Erfarne lærere, allmennfaglig bakgrunn
Fag og timefordeling	Inngår i ordinær undervisning i ordinære aldersadekvat klasse. Enkeltvedtak om særskilt norskopplæring på mellom 4-6 timer per uke
Tilbud om morsmålsopplæring (ja/nei)	Nei
Tilbud om tospråklig opplæring	Nei, kun særskilt norskopplæring
Hvilken læreplan brukes i norsk	Følger ordinær læreplan
Hvilken læreplan brukes i andre fag	Følger ordinær læreplan
Tilbud om leksehjelp	Nei
Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser • Har lagt vekt på integrering fra dag én de minoritetsspråklige elevene starter ved skolen gjennom å plassere elevene i ordinære klasser tilhørende eget klassetrinn • Skapt en klassetilhørighet og sosial integrasjon med andre norske elever • Elevene får all undervisning i ordinær klasse, men blir tatt ut i mindre grupper til særskilt norskopplæring • Basert på kartlegging av elevene vurderes det om eleven etter endt grunnskole skal få vedtak om utvidet grunnskolerett, eller om elevene er klare for videregående opplæring etter endt grunnskole • Har tett samarbeid med PPT, barnevernstjenesten og flyktningmottak. Kommunen har kjøpt kartleggingstjenester av elevene fra PPT. Kommunen har i tillegg forsterket helsestasjonen med fokus på psykisk helse. Dette ble gjort med utgangspunkt i enslige mindreårige som bosettes i kommunen. • Fokus på veiledning av tilbud ved videregående skoler, samt besøk ved videregående skoler.	
Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser • Prioriterer at elevene skal følge ordinær undervisning med fokus på forsterket norskopplæring for å lære språket. Dette vurderes som svært viktig. • Ordinær opplæring i andre fag, men fokus også på å lære begreper • Vurderes opp mot ordinære læreplaner, får karakterer • Fokus på veiledning om valg til videregående opplæring. Særlig viktig med informasjon om yrkesrettet utdanning og betydning av fagbrev. • Opplever tilgangen på læremidler som god. • Kartleggingskompetanse har vært viktig, derfor har kommunen kjøpt kartleggingskompetanse av PPT.	
Utfordringer • Store individuelle forskjeller mellom de minoritetsspråklige elevene uansett bakgrunn. Mange har svært mangelfull skolebakgrunn, og derfor har store utfordringer i begrepsforståelse og fag som naturfag. • Tilknyttet dette er det en utfordring av språkopplæring prioriteres og kan gå bekostning av begrepsopplæring.	

- Mangfoldig gruppe som består av både enslige mindreårige og arbeidsinnvandrere. Bakgrunn har stor betydning for motivasjon til å lære norsk. Blant elever er det også asylsøkere. Opplæringen for dem preges også av usikkerhet om opphold i Norge eller ikke.
- Elever som kommer sent i grunnskolen sliter mest med opplæringen, og har dårligst utgangspunkt for videregående opplæring.
- Har ikke mulighet til å tilby tospråklig fagopplæring eller morsmålsundervisning. I stor grad skyldes dette mangel på tilgjengelig fagkompetanse.
- Utfordrende å veilede elever som venter på oppholdstillatelse om videregående opplæring grunnet usikkerhet om fremtiden.

Fremadrettede ønsker/behov

- Bruke opplæringsloven aktivt, og at flere kommunale enheter som skole, barnevern og flyktningmottak samarbeider om innføringstilbud og opplæring til denne elevgruppen.
- Kommunen har satset på bosetting av enslige mindreårige. Utfordringen er at disse har ofte dårlig skolebakgrunn, og derfor må det være tilgjengelige ressurser til for eksempel morsmålsundervisning/tospråklig fagopplæring. Utfordrende også at landbakgrunn til elever som kommer varierer med hvordan verdensbildet ser ut.
- Det er forskjeller i hvordan et tilbud bør og kan organiseres etter størrelse på kommunen, og antall minoritetsspråklige elever som kommer til en liten kommune. Derfor må fremtidige anbefalinger ta høyde for dette.

Kommune 7

Om kommunen	
Om kommune (størrelse, by/land, landsdel)	Mellomstor kystkommune med om lag 7 000 innbyggere
Antall skoler i kommunen	6
Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsklasse/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Innføringsgruppe på trinn i ungdomsskole
Deltar i NAFO-nettverk	Nei
Lengde på tilbudet (maks/min eller hva som er vanligst)	Veldig individuelt fra elev til elev, men maks 2 år.
Kompetanse blant lærerne	Lang erfaring fra arbeid med minoritetsspråklige
Fag og timefordeling	Hovedfokus på norskopplæring i innføringsgruppen
Tilbud om morsmålsopplæring (ja/nei)	Ja, i utvalgte morsmål
Tilbud om tospråklig opplæring	Ja, i utvalgte morsmål
Bruk av læreplan	Grunnleggende norsk og i andre fag brukes i utgangspunktet ordinær læreplan
Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser • Organisert som egne innføringsgrupper på ulike trinn, med fokus på hospitering i ordinære klasser i praktisk estetiske fag. Hospiteringen er individuell, men handler mye om å styrke elevenes språkevne også i sosiale sammenhenger med andre elever. Overføres til ordinære klasser etter kartlegging og vurdering av kompetansenivå av lærere • Legger vekt på integrasjon med andre elever • Tilbudet tilrettelegges individuelt etter elevenes behov, og det skilles ikke på elever med ulik skolebakgrunn • Samarbeid med PPT om elevgruppen. Utfordrende likevel å avdekke hva som er lærevansker og hva som skyldes at eleven ikke kan norsk • Har i tillegg samarbeid med voksenopplæring, særlig i forbindelse med overgangen til grunnskole for voksne i tilfeller der elever kommer sent i grunnskolen og vurderes som ikke moden for videregående opplæring • I mindre grad samarbeid med fylkeskommunene, men forventer at dette endres ved innføring av innføringstilbud i fylkeskommunen høsten 2013	
Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser • Har fokus på intensiv norskopplæring i innføringsgruppen for å styrke språket og mulighet for overgang til ordinær klasse, samt begrepsopplæring. Mindre fokus på fagopplæring i starten, men noe skjer gjennom hospitering i ordinære klasser • Gir også morsmåls- og tospråklig fagopplæring i noen fag. Dette vurderes som nyttig for elevgruppen. • Erfarer at denne måten å organisere tilbudet på er det beste tilbudet for mange elever. Elevene har behov for en tilpasset og intensiv norskopplæring for raskt å komme opp på et visst nivå før de kan integreres i ordinære tilbud. Derfor benyttes det også mye ressurser på gruppen. • Utfordringen er å tilpasse undervisning og opplæring til de elever som har sen ankomst i ungdomsskolen.	
Utfordringer • Det kan være utfordrende å tilpasse undervisningen siden elever mottas gjennom hele året. • Basert på kartlegginger av elever som kommer sent i ungdomsskolen, vurderes det i noen tilfeller som at eleven har for dårlig kompetansenivå til å gå over i videregående opplæring. Grunnskoleopplæring for voksne vurderes som et alternativ. Dette kan være ideelt utdan-	

ningsmessig, men ikke nødvendigvis aldersmessig det beste tilbudet.

- Ressurser til morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring vurderes som en utfordring, hvor man ser behovet for enda mer fokus på denne opplæringen.
- Utbytte av undervisningen for elevene er en utfordring særlig fordi det tar tid å lære seg begreper.
- Dialog med foreldre vurderes som svært viktig, men kan være en utfordring, særlig der språk kan utfordre kommunikasjonen.
- Ungdommer i alderen 14-15 år vurderes som en særlig utfordring.
- Kartlegging av elevene er viktig for å kunne tilpasse opplæringen, i tillegg til at elevene integreres i ordinære klasser. Dette krever gode lærekrefter og kompetanse som kan være en utfordring.

Fremadrettede ønsker/behov

- Etablere en bedre dialog og samarbeid med fylkeskommune, fokus på å finne et beste mulig tilbud til elevene.
- Øke kartleggingskompetanse overfor denne elevgruppen.
- Fokus på kartleggingskompetanse hos PPT om elevgruppen, særlig knyttet til å avdekke lærevansker/språkvansker.

Kommune 8

Om kommunen	
Om kommune (størrelse, by/land, landsdel)	Stor innlandskommune med om lag 25 000 innbyggere
Antall skoler i kommunen	13
Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsskole/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Innføringsskole
Deltar i NAFO-nettverk	Nei
Lengde på tilbudet (maks/min eller hva som er vanligst)	Min. 3 måneder, maks 2 år
Kompetanse blant lærerne	Alle lærere har lang erfaring fra undervisning, etterutdanning innen norsk, migrasjonspedagogikk, samt tospråklige lærere
Fag og timefordeling	Arbeidet temabasert med fokus på norskopplæring, samt samfunnsfag, matte, naturfag
Tilbud om morsmålsopplæring (ja/nei)	Nei
Tilbud om tospråklig opplæring	Ja
Bruk av læreplan	Grunnleggende norsk
Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser	
• Vært organisert som en innføringsskole i tre år i kommunen. Bidratt til å samle all tospråklig fagkompetanse et sted. • Inntakssamtale gjennomføres ved skolen, hvor deretter bostedsskole kontaktes. • Det legges stor vekt på integrasjon med bostedsskole, hvor eleven starter tidlig med hospitering i det som vil bli elevens ordinære klasse når eleven overføres til sin bostedsskole. Gjennom hospitering over lang tid får lærer ved bostedsskolen tid til å bli kjent med eleven. Overføring til bostedsskole skjer på bakgrunn av kartlegging (elevene må nå nivå A1) og enighet mellom bostedsskole og innføringsskole. • Elevene opplever skolen som trygg, og et sted hvor man har fokus på å lære norsk. • Tett samarbeid med PPT, hvor en person hos PPT har ansvaret for minoritetsspråklige, i tillegg til skolekontoret og bostedsskoler. Det er også utbredt samarbeid med flyktningskontor, samt voksenopplæring som er samlokalisert med oss. Dette bidrar til et bedre helhetlig samarbeid om eleven, samt hvordan tilpasse undervisningen til elevens individuelle behov. • Har i liten grad samarbeid med fylkeskommune og videregående skoler, da elever ved innføringsskolen enten overføres til ordinær ungdomsskole eller blir overført til grunnskoleopplæring for voksne. • Elever som vurderes som så svake, og som har kommet sent til Norge, blir gitt tilbud om grunnskoleutdanning ved voksenopplæringen for å forberede seg til videregående utdanning. • Erfarer at tett samarbeid med foreldre, bostedsskole og flere kommunale enheter er viktig for å kunne gi et godt tilbud til denne elevgruppen. Her har bruk av telefontolk vært et viktig tiltak i samarbeidet med foreldre. • Vektlegger tospråklig fagopplæring, og ved at denne kompetansen er samlet et sted har man fått stryket denne opplæringen	
Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser	
• Elevene går i innføringsskolen fra mellom 3 måneder opp til 2 år. Fokuset er på norskopplæring, og begrepsopplæring ved hjelp av fag. Jobber svært temabasert. Ungdomsskoletrinnet har ofte få elever slik at opplæringen tilpasses individuelt den enkelte elev. • Hospitering fra en dag i uken ute ved bostedsskole til en gradvis økning til eleven er klar til å overflyttes. • Skolen har et særlig fokus på tospråklig fagopplæring.	

- Kartlegging av elevene er viktig, og bruker kartleggingsverktøy som arbeidsredskap for å skreddersy elevene opplæring.
- Når det gjelder læremidler er en vurdering at det er vanskelig å finne aldersadekvate læremidler til ungdomsskoleelever som er tilpasset deres språknivå.

Utfordringer

- Utfordringen er at det er ingen norske elever ved skolen. Integrasjon vurderes som viktig, og derfor vektlegges det at elevene skal ut i bostedsskolen så fort som mulig. I starten er det hovedsakelig for å høre det norske språket. Som støtte er ofte en tospråklig lærer med i deler av undervisningen
- Det vurderes at faglig utvikling for lærere er en utfordring, særlig knyttet til kartleggingskompetanse og kompetanse om elevgruppen
- Overgangen for elevene til videregående opplæring er vanskelig for mange. Tilbakemeldinger fra videregående skoler er ofte at elevene har alt for dårlig kompetanse. Utfordringen er særlig for elevene som kommer sent. Løsningen blir i noen tilfeller grunnskoleopplæring for voksne.

Fremadrettede ønsker/behov

- Vurderer at veiledningen kom som et viktig bidrag, i tillegg til lovendringen. Opplever at elevene har svært nytte av opplæringen, og bidrar til å styrke motivasjonen til elevene.
- Opplever likevel at det er usikkerhet knyttet til hva som skal være faglig innhold og krav i innføringstilbudet, samt hva som skal være vurderingsgrunnlag for elevene.
- Styrke samarbeidet mellom kommuner og fylkeskommuner, for eksempel gjennom innføringstilbud til elever ved videregående skoler. Fleksibilitet rundt tilpasning av undervisning til enkeltelever.

Kommune 9

Om kommunen	
Om kommune (størrelse, by/land, landsdel)	Stor kommune med over 50 000 innbyggere
Antall skoler i kommunen	Over 20 skoler
Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsskole/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Innføringsklasse
Deltar i NAFO-nettverk	Nei
Lengde på tilbudet (maks/min eller hva som er vanligst)	Mellom 1-2 år
Kompetanse blant lærerne	Norsk som andrespråk, pedagogisk kompetanse, migrasjonspedagogikk
Fag og timefordeling	Norsk, samfunnsfag, matte, engelsk, gym, mat og helse, kunst og håndverk, RLE
Tilbud om morsmålsopplæring (ja/nei)	Ja
Tilbud om tospråklig opplæring	Ja
Bruk av læreplan	Grunnleggende norsk, ordinær læreplan i norsk
Tilbud om leksehjelp	Ja
Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser	
- I kommunen er det organisert innføringsklasser ved en rekke skoler, men maks 15 elever per klasse. Elevene nivådeles inn i de enkelte klassene etter hvor lang skolebakgrunn og kompetanse eleven har. Det skilles på tilbud som gis til elever med ingen skolebakgrunn og elever med noe skolebakgrunn. - Tilbudet gis som en norm gjennom et skoleår, men det er mulighet for elever å gå i inntil 2 år, før eleven overføres til sin nærscole. Lengden på tilbudet varierer individuelt, men eleven går i innføringsklasse til eleven vurderes klar for et ordinært tilbud. Ankommer eleven sent i ungdomsskolen overføres eleven i grunnskoleopplæring for voksne eller forberedende år til videregående opplæring, med varighet fra 1-5 år for å oppnå grunnskoleeksamen. - Elever har mulighet til hospitering, enten ved skolen der innføringsklassen er eller ved sin nærscole. Hospitering kan skje i fag eleven har god kompetanse i, eller i forbindelse med at eleven skal overføres til sin nærscole. Hospiteringen skjer etter at eleven har gått en viss tid i innføringsklassen og fått en godt nok språklig grunnlag til å kunne delta i noen timer/fag ved sin nærscole. Skal en elev overføres til sin nærscole om høsten, brukes våren til hospitering i praktisk-estetiske fag. I tillegg er det en hensikt å styrke den sosiale deltakelsen i klassen. Målet er at overgangen ikke skal bli for brå for elevene. - Det legges vekt på samarbeid mellom avgiverskole og innføringsskole om eleven. Før overføring gjennomføres kartlegging, samt at det utarbeides en skriftlig rapport som følger eleven. - Samarbeid mellom skole og PPT beskrives som utfordrende knyttet til denne elevgruppen. Hovedgrunnen er at elevene vurderes fra PPTs side som for svake i norsk til at de skal kunne bli kartlagt.	
Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser	
- Fokuset er på intensiv og styrket norskopplæring, i tillegg til fagopplæring. Erfaringen er at det like viktig å lære språk gjennom fag. Derfor benyttes det også i stor grad faglærere til undervisning i innføringsklasse. - Innføringstilbudet har et særlig fokus på norsk, samfunnsfag og matte, men ser også et særlig behov for engelsk og naturfag, samt andre praktisk estetiske fag. - Engelsk prioriteres, men er også en utfordring for mange av elevene med liten skolebakgrunn. - Innføringstilbudet vektlegger også tospråklig fagopplæring, samt noe morsmålsopplæring. I noen fag benyttes også morsmålslærere som assistenter i undervisningen. Dette vurderes	

som svært viktig for elevene, og bidrar til økt læringsutbytte.

- Kartlegging og veiledning av elever som går i 10 klasse er svært viktig for å sørge for en god overgang til videregående opplæring, og at eleven får et riktig tilbud tilpasset eget behov.
- Tilgang til læremidler beskrives som god, særlig tilgangen til digitale læreverktøy som elever også kan benytte seg hjemmefra.

Utfordringer

- Samarbeidet med PPT og BUP beskrives som utfordrende særlig knyttet til problemstillinger der man ikke klarer å skille mellom læringsproblemer eller språkvansker. PPT mener man ikke kan skille mellom språkvansker og lærevansker før elever kan norsk. I tillegg har man ikke et godt nok kartleggingsverktøy.
- Elevgruppen som kommer er svært sammensatt, og mange elever har en vanskelig bakgrunn. Utfordringen er å jobbe med elever som kan ha store traumer, og herunder lærevansker. Faren blir at elevene går to år i innføringsklasse uten å komme videre, eller at man ikke kan finne et godt nok tilbud til elevene.
- Samarbeidet mellom avgiverskole og nærskole beskrives i utgangspunktet som god. Likevel er tilbakemeldinger ofte fra nærskole at eleven vurderes som for svak, og at nærskole ønsker at eleven skal gå lenger i innføringsklasse.
- Integrering med elever i ordinære klasser er en utfordring. Innføringsklasser kan fort bli en egen enhet ved skolen med lite kontakt med andre elever. Hospitering ved nærskole i ordinær klasse, og deltakelse ved alle møteplasser i skolen må derfor tilrettelegges av lærer og skole.
- Samarbeid og kontakt med foreldre beskrives som svært viktig. Likevel erfarer skolen at foreldre ofte har lite kunnskap om norsk skole, og derfor må skolen være tydelig på informasjon og i kommunikasjon med foreldre. Ofte oppleves det til dels passive foreldre som har lite interesse for opplæringen og det kan være vanskelig å få dem på banen.
- Svake elever som har liten skolebakgrunn har det svært utfordrende i et klasserom. Dette knytter seg både til å få tilpasset undervisningen godt nok, men også at eleven skal lære engelsk samtidig som den skal lære norsk. Engelsk er viktig for elevene å lære, men det gir også et ekstra press på elevene.

Fremadrettede ønsker/behov

- Fagkompetanse hos både lærere, men også rådgivere og hos PPT er til dels utdekket. Sentralt for utviklingen av fagområdet er å ha kompetanseheving og øke kartleggingskompetanse hos lærere og PPT.
- For å sikre at elever får den kompetansen de skal gjennom innføringstilbudet er det sentralt at man kan utvikle mer felles kartleggingsmateriale/testmateriale slik at alle elever blir testet på likt grunnlag.
- Etablere kompetansesenter som har eksplisitt kunnskap om elevene, med et system for å ivareta dem som har særlige utfordringer og som kan bidra inn med kartlegging tidlig for å avdekke hva som er elevens behov/utfordringer.
- Utvikle og etablere et bedre system og rutiner for overføring og hvordan elever blir mottatt ved nærskole når de overføres til ordinært tilbud.

Kommune 10

Om kommunen	
Om kommune (størrelse, by/land, landsdel)	Stor kystkommune med over 50 000 innbyggere
Antall skoler i kommunen	Over 20 grunnskoler
Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsskole/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Innføringsskole
Deltar i NAFO-nettverk	Ja
Lengde på tilbudet (maks/min eller hva som er vanligst)	1-2 år
Kompetanse blant lærerne	Kriterium for jobb ved skolen er migrasjonspedagogikk eller norsk som andrespråk
Fag og timefordeling	Første 3 måneder kun norskopplæring, deretter norsk, engelsk, matte, gym
Tilbud om morsmålsopplæring (ja/nei)	Ja
Tilbud om tospråklig opplæring	Ja
Bruk av læreplan	Grunnleggende norsk
Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser	
- Basert på kartlegging av kompetanse får elevene tilbud om plass ved innføringsskolen, hvor tilbudet gis fra mellom 1 til 2 år, før elevene overføres over i aldersadekvat ungdomsskole, alternativt i videregående opplæring eller i grunnskole for voksne. Målet er at elevene ikke skal gå i tilbudet lengre enn nødvendig. - Få elever velger likevel å overføres til nærscole da det oppleves tryggere og bedre å fortsette i grunnskoleopplæring for voksne. - De første 3 måneder ved skolen plasseres elevene i en innføringsklasse hvor fokuset er på intensiv norskopplæring. Basert på test/eksamen overføres de i ordinære klasser ved innføringsskolen. - Elevene plasseres i grupper basert på kompetansenivå. Dette er dynamiske grupper som elevene kan bevege seg mellom. - Vektlegger tett kontakt med foreldre ved innføringsskolen gjennom oppstartsmøte, og oppfølgende møte etter 6 uker. I tillegg gjennomføres det 2 foreldremøter årlig med vekt på det sosiale. Videre har man også foreldrekonferanser 2 ganger i året. Utfordringen er likevel å få foreldre til å følge opp. - Har samarbeid særlig med voksenopplæringen, PPT der hvor det er nødvendig og BUP. Samarbeidet med BUP beskrives som sentralt, særlig i arbeidet med elever som har vært flyktninger. I tillegg har skolen en helsesøster i 60 % stilling. - Lærere er pålagt å teste og kartlegge elevene tre ganger per år for å best kunne tilpasse undervisningen.	
Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser	
- Gjennomfører grundig kartlegging av elevene ved oppstart og gjennom året. Benytter seg av TOSP aktivt. Savner konkret testmateriell for denne elevgruppen, da mye av kartleggingsverktøyene er basert på skjønn. - Vektlegger i stor grad språkopplæring og begrepsforståelse i starten av innføringstilbudet til elevene. Mer fokus på fag etter hvert, men størst fokus på norsk. - Gjennomfører en test på eleven etter 12 uker med intensiv norskopplæring, og benytter ulike kartleggingsverktøy som tester gjennom året. I tillegg brukes tidligere tentamener som arbeidsoppgaver i ungdomstrinnet. - Innholdet i undervisningen og hvilke fag som gis avhenger av hvilken gruppe elevene er plassert i. Fokuset er i stor grad på individuell tilrettelegging. - Utgangspunktet er tilfredshet med tilgjengelige læremidler, men savner aldersadekvate læremidler som tar for seg ulike temaer særlig innen samfunnsfag, etikk og religion.	

- Har fokus på studieteknikk hos elevene, hvor det brukes skoletimer til å trene studieteknikk blant elevene, og hvor det er tilgang på assistanse.

Utfordringer

- Den største ulempen slik innføringstilbudet er organisert er at elevene får utsatt det å bli kjent med norske elever. Erfaringer er at når elevene først blir kjent med norske elever klarer man å kommunisere godt.
- Hospitering har skolen ikke lyktes med i stor grad. Samtidig er tilbakemeldinger fra elever at de ikke ønsker dette. Dette begrunnes med at de føler seg utrygge med språket.
- Foreldresamarbeid er svært sentralt, men utfordrende. Handler i stor grad om at foreldre må få en bedre forståelse for det norske skolesystemet, samt hva innføringsskolen er. Foreldre er ofte ukjent med nivået til den norske skole, og sammenligner gjerne med det de kjenner selv.
- Overgangen og retten til videregående opplæring er utfordrende. Elevene har rett på videregående opplæring, men vi oppfordrer elevene til å fortsette med grunnskoleopplæring for voksne for å få eksamen før de starter i videregående opplæring. I stor grad overføres elever i 10 trinn til grunnskole for voksne. Opplever gjeldende regelverk med rett til videregående opplæring som uhensiktsmessig.
- Endringen i gruppen av elever som kommer har endret seg markant. Økt arbeidsinnvandring bidrar til utfordringer i undervisningen. Dette knytter seg i stor grad til motivasjon for opplæring hvor elever i ungdomsskolealder ikke har et ønske om å være i Norge.

Fremadrettede ønsker/behov

- Vurderer at innføringsskoler er en god måte å organisere innføringstilbud på fordi elevene må ha fokus på språkopplæring, og deretter integrering med ordinære elever. Organisering avhenger av kommunestørrelse.
- Bidrar til å samle kompetanse om elevgruppen et sted, særlig morsmåls- og tospråklig fagkompetanse.
- Utvikling av gode kartleggingsverktøy tilpasset elevgruppen.
- Tydeliggjøring av regelverk i antall år eleven har rett til å gå i innføringstilbud. Gjelder dette fra dato eleven er registrert i skolen eller antall skoleår.

Fylkeskommune 1

Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsskole/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Integrert i ordinær klasse ved valgt programfag
Deltar i NAFO-nettverk	Nei
Lengde på tilbudet (maks/min eller hva som er vanligst)	1 år
Kompetanse blant lærerne	En med mastergrad om minoritetsspråklige, norsk som andrespråk, norsk fagkompetanse
Fag og timefordeling	Følger vanlig undervisning, men tilbud om 2 timer ekstra norskundervisning på toppen av ordinær timeplan
Tilbud om morsmålsopplæring (ja/nei)	Nei
Tilbud om tospråklig opplæring	Nei
Bruk av læreplan	Følger ordinær læreplan for vg1 , og ordinær læreplan for programfag
Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser • Minoritetsspråklige elever tas opp til videregående opplæring i det programfaget som de søker til. Basert på kartlegging av kompetansenivået får elevene som har behov tilbud om særskilt norskundervisning på toppen av timeplanen, enten 12 timers kurs eller 2 timers kurs. De fleste velger 2 timers kurset. • Tilbudet er organisert for å styrke norskkompetansen til elevene, mens de følger ordinært studieprogram. Fylkesmannen har heller ikke tidligere åpnet for annen organisering grunnet regelverket i opplæringsloven. • Elevene har også mulighet til å ta vg1 over 2 år, men dette er det få som velger • Det er utstrakt samarbeid mellom skolen og voksenopplæring i kommune, samt andre kommuner om minoritetsspråklige elever. • Det vurderes at elevene blir raskt integrerte sammen med andre elever gjennom at de går i ordinær klasse. • I tillegg til ressurser som benyttes for å styrke norskkompetansen har man i ulike yrkesrettet programfag hatt mulighet ved ulike anledninger til å sette inn ekstra ressurser for å styrke begrepsforståelsen i klasser med mange minoritetsspråklige. Dette vurderes som svært nyttig.	
Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser • Elevene følger ordinær timeplan i valgte programfag, men har tilbud om ekstra/særskilt norskundervisning, enten 2 timers kurs eller 12 timers kurs. • I tillegg tilbys ekstraundervisning for elever som har behov for ekstra undervisning i fag, og som forberedelse til eksamen for eksempel.	
Utfordringer • Kompetansen til elever som starter i videregående opplæring med kort botid er ofte mangelfull. I noen tilfeller går noen elever fra ungdomsskole til grunnskole for voksne for så å starte i videregående opplæring etter det. Mange fravelger likevel dette og starter rett i videregående opplæring. Kun et fåtall tar imot tilbudet om 12 timers kurset i særskilt norsk. Begrunnelsen er at de ønsker å gå sammen med jevnaldrende, og ikke bruke lengre tid på utdanningen. • Kartleggingen av elevene er en utfordring, og å få til et tilpasset undervisningsopplegg for de elever som har behov for dette. • Foreldrekontakt for denne gruppen er utfordrende, både pga språkkompetanse, men også i forhold til kulturforståelse. • Fokuset gis på styrket norskundervisning, men erfarer likevel at begrepsforståelse i en rekke programfag er utfordrende for elever.	

Fremadrettede ønsker/behov

- Fylkeskommunen har åpnet for at innføringstilbud kan organiseres som et eget innførings-tilbud fra høsten 2013. Dette vil være et tilbud som skal i utgangspunktet gå til alle elever, men med et fokus på minoritetsspråklige elever.
- Tilbudet er søkbart for alle elever som skal inn i videregående opplæring, hvor det vil være et særskilt fokus på fagopplæring.
- Tilbudet organiseres med 30 timers uke hvor 10 timer setter av til fellesfag, 10 timer til fleksible ressurser (basert på kartlegging får elevene 10 timer til fordeling på fagene etter behov) og 10 timer til ulike yrkesfag. Målet er at elevene skal få vurdering, og kunne gå videre i ordinære programfag
- Tilbudet er organisert ut i fra NY GIV, hvor målet er å hindre frafall og sikre at svake elever gjennomfører videregående opplæring.

Fylkeskommune 2

Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsskole/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Innføringsklasse (nulte år)
Deltar i NAFO-nettverk	Nei
Lengde på tilbudet (maks/min eller hva som er vanligst)	Min 1 år, inntil 2 år
Kompetanse blant lærerne	Allmennlærerutdanning, universitetsfag
Fag og timefordeling	6-pakken (norsk, matte, engelsk, naturfag, samfunnsfag, kroppsøving), samt prosjektundervisning (praktisk samfunnsfag)
Tilbud om morsmålsopplæring (ja/nei)	Nei
Tilbud om tospråklig opplæring	Nei
Bruk av læreplan	Grunnleggende norsk. Læreplan for minoritetsspråklige
Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser - Innføringstilbudet er organisert som en egen klasse, hvor elevene tas inn på bakgrunn av søknad til inntakskontoret i fylkeskommunen. Utgangspunktet for at elever skal komme inn på innføringstilbudet er at de skal kunne dokumentere grunnskoleopplæring. - Innføringstilbudet gis som et nulte år ved videregående skoler, og teller ikke på retten til videregående opplæring - Elevene kartlegges ved oppstart i innføringstilbudet hvor resultater brukes til å differensiere undervisningen og tilpasse opplæring til elevene - Målet med innføringstilbudet er at elevene skal løftes språk- og fagmessig til å kunne følge ordinær videregående opplæring - Det er ikke angitt aldersbegrensning for elever som vil gå i en innføringsklasse - Det er i varierende grad samhandling og integrasjon mellom elever i innføringstilbud og vanlige elever. Dette handler i stor grad om språk, og at man går i ulike utdanningsprogram. - Fylkeskommunen har vektlagt å gjennomføre større informasjonsmøter for elever i målgruppen for innføringstilbudet med bruk av tolker på flere språk. Målet var å informere om tilbudet, og hva det betyr for eleven og hvilke konsekvenser dette kan ha. Informasjon, sammen med tett foreldrekontakt er viktig. - Har etablert et godt samarbeid med asylmottak.	
Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser - Det er et særlig fokus på styrking av språk, men det gis undervisning i den såkalte 6 pakken. I tillegg har elevene et fag som kalles prosjekt, hvor fokuset er på praktisk samfunnsfag, bli kjent i det norske samfunnet. - I alle fag legges det ekstra vekt på språket og grammatikk - Benytter læreplan i grunnleggende norsk, og det benyttes læremidler fra 8-10 trinn. Undervisningen tilpasses i stor grad til elevene. - Har opplevd den del frafall fra elevene som går i innføringstilbudet, og noe begrunnes med at man opplever til dels lite progresjon i undervisningen.	
Utfordringer - Språkkompetanse er en utfordring. Elevene, selv om de har papirer på gjennomført grunnskole har ofte dårlig kompetanse. Språket er også en utfordring i integrasjon. Elevene føler seg trygge på hverandre og i klasserommet, men har i liten grad integrasjon med andre elever og mangler møteplasser for dette. - Det vurderes at tilgangen på læremidler til denne gruppen ikke er god. Må tilpasse undervisning etter læremidler, og samle mye inn på egen hånd. Aldersadekvat læremateriell er en utfordring.	

- En stor barriere er motivasjon og engasjement til eleven og hvorfor eleven går i innførings-tilbud. Dette gjelder særlig gruppen av arbeidsinnvandrere, og da barn av arbeidsinnvandrere.
- Det vurderes at det i liten grad stilles krav til nivå for elever som skal starte i videregående opplæring. Loven gir eleven rett til videregående opplæring, selv om eleven mangler vurdering i fag. Tilbakemeldinger fra lærere i videregående skoler er at kompetansen til elevene, selv om de har gått i innføringstilbud, kan være til dels dårlig som igjen bidrar til utfordringer i ordinær undervisning.
- Foreldresamarbeid trekkes frem som viktig. Utfordringen er at foreldre også ofte kan lite norsk, og hvor foreldre ikke har kunnskap om norsk skole. Viktigheten av god og grundig informasjon er således viktig.
- Mangler tilgang og ressurser på kompetanse innen morsmål og tospråklig fagopplæring

Fremadrettede ønsker/behov

- Det vurderes at det i liten grad finnes klare og tydelige retningslinjer for hvordan elevene skal vurderes i forhold til når de er klare til å starte i ordinær videregående opplæring da elevene ikke får karakterer. Det etterlyses sentraliserte retningslinjer og opplegg for innhold i innføringstilbudet og vurderingsmål/læremål for innføringstilbud.
- Fokus på kompetanse hos lærere som skal undervise gruppen, og utvikle dette.
- Arbeide for å etablere nettverk mellom skoler med innføringstilbud.
- Arbeide mot krav som stilles til eleven før de starter i et innføringstilbud.

Fylkeskommune 3

Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsskole/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Innføringsklasse
Deltar i NAFO-nettverk	Ja
Lengde på tilbudet (maks/min eller hva som er vanligst)	Minimum 1 år, maks 2 år
Kompetanse blant lærerne	Migranorsk, flerkulturell pedagogikk, norsk som andrespråk, master lesevitenskap
Fag og timefordeling	16 timer norsk, 4 timer engelsk, 4 timer samfunnsfag, 2 timer gym, 4 timer studietimer
Tilbud om morsmålsopplæring (ja/nei)	Nei
Tilbud om tospråklig opplæring	Nei
Bruk av læreplan	Grunnleggende norsk, samt læreplan for norsk og samfunnskunnskap for innvandrere
Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser • Innføringstilbudet, basisklasser, er organisert som et nulte år og tilbudet tar ikke av retten til videregående opplæring. • Kriterier for å få tilbudet er kort botid i Norge og dårlige språkkunnskaper, og som har rett til videregående opplæring i Norge. Fylkeskommunen er ansvarlig for inntak til videregående opplæring og gi vurdering om hvilke elever som skal motta innføringstilbudet. • Forutsetningen er at elevene i utgangspunktet har de faglige forutsetninger for å gå i videregående skole. Dette er likevel en flaskehals siden svært mange av elevene har en begrenset skolebakgrunn, og herunder dårlige fagkunnskaper. Selv om elever skrives ut av grunnskole har de nødvendigvis forutsetningene til å gå i videregående opplæring. • Basert på kartlegging av elevens kompetansenivå plasseres elevene i en basisklasse etter nivå. Basisklassene er dynamiske og elevene kan flytte mellom klassene etter hvert som de har progresjon basert på jevnlig tester fire ganger i året. Kartleggingene gjennomføres særlig ved bruk av Migranorsk kartleggingsverktøy. • Etter basisklassen fortsetter elevene som regel i valgte programfag, eventuelt i studiespesialisering for minoritetsspråklige. • Utbredt samarbeid med PP-tjenesten og spesialrådgiver for minoritetsspråklige ved videregående skole. • Foreldresamarbeid vektlegges, hvor alle elever og foreldre/foresatte inviteres til en individuell oppstartsamtale ved skolestart.	
Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser • Målet med basisklassene er at elevene skal nå nivå B1 eller B1+ for spesialisering, og nå disse nivåene mener vi de er klar til å gå inn i ordinært opplæringstilbud ved videregående opplæring. • Fokuset er på styrket norskopplæring for å gi elevene bedre norskkunnskaper. Derfor gis det 16 timers norskopplæring, 4 timer engelsk, 4 timer samfunnsfag og 2 timer gym. I tillegg har elevene 4 studietimer per uke. • Det gis ikke morsmålsundervisning eller tospråklig fagopplæring, men deler av lærerne som underviser i basisklassene har andre morsmål som også noen elever har. • Når elevene nivå B1 eller B1+ før avsluttet skoleår har elevene også mulighet til hospitering innenfor de programområder de ønsker, enten ved samme videregående skole eller annen skole i fylket. • Utfordringen er å holde på elevene underveis og gjøre undervisningen interessant siden det er svært mye norskundervisning. Nivået varierer fra elev til elev, og styrken er derfor at elevene kan nivåinndeles. Erfaringen er også at dette er en motivasjon for elevene siden nivåene er dynamiske.	

Utfordringer

- Fylkeskommunene hadde innføringsklasser tidligere som hadde et bredere faglig innhold, hvor blant annet matte og naturfag inngikk i undervisningen. Det nåværende fokuset er særlig norskopplæring med noen andre fag. Dette oppleves som et problem, da det ofte er begrep og fagkunnskap som er dårlig blant elever med svak fagbakgrunn.
- Samarbeidet med avgiverskoler og kommer er stort sett bra med hensyn til kartlegging og informasjon om elevene, men det er ofte mangelfull informasjon om elevene som har særskilte behov og ellers om bakgrunn.
- Kunnskapsnivået til elevene er også en stor utfordring. Erfaringen er at mange minoritetsspråklige elever som søker videregående opplæring ikke har nok kunnskap fra grunnskole, særlig fordi det ikke stilles krav til kompetansenivå for inntak til videregående.
- En stor utfordring de senere årene er at mange minoritetsspråklige elever tilpasser seg dårlig norsk skole. Dette er særlig barn av arbeidsinnvandrere. Mange av elevene har skolebakgrunn, men den kan være mangelfull. De har videre liten motivasjon da det ikke har vært deres valg å komme til Norge.

Fremadrettede ønsker/behov

- For å sikre elevene en god videregående utdanning har elevene behov for bedre basis-kunnskaper, og derfor vurderes det at elevene trenger lengre opplæring i grunnskolen. Dette er spesielt for de elever med svært dårlig skolebakgrunn.
- Det er behov for en bedre og mer fleksibel tilpasning og opplæringsløp for minoritetsspråklige elever som har dårlig kompetanse og ikke når B1 nivået. Alternative utdanningsløp med fokus på praksis og yrkesfaglig utdanning samtidig som de lærer språk er en mulighet
- Et bedre samarbeid med avgiverskoler, og herunder kommuner og fylkeskommune, om hva et innføringstilbud er og kan gi til eleven.
- Tydeliggjør hvem som faktisk må ta ansvar for at eleven når et visst kompetansenivå og kan følge videregående opplæring, herunder tydeliggjøre grensegangen mellom hva som er kommunens og fylkeskommunens ansvar.

Fylkeskommune 4

Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsskole/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Innføringsklasser ved to videregående skoler
Deltar i NAFO-nettverk	Ja
Lengde på tilbudet (maks/min eller hva som er vanligst)	1-2 år
Kompetanse blant lærerne	Allmennlærere med norsk som andrespråk, spesialpedagogikk og faglærere med og uten mastergrad
Fag og timefordeling	30 timers tilbud; 12 timer norsk, 6 timer matematikk, 3 timer samfunnsfag og naturfag, 4 timer engelsk, 2 timer kroppsøving
Tilbud om morsmålsopplæring (ja/nei)	I liten grad
Tilbud om tospråklig opplæring	I noen grad; arabisk og somalisk
Bruk av læreplan	Norsk som andrespråk, Kunnskapsløftets læreplan i norsk for de som skal ta grunnskoleeksamen, og læreplan for norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere for elever som får opplæring med hjemmel i Introduksjonsloven. I andre fag brukes Kunnskapsløftets læreplaner for fag med kompetansemål på 10. trinn
Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser Fylkeskommunen har sammen med totalt 7 kommuner kjørt forsøk om innføringstilbud på to videregående skoler i fylket i perioden 2007 – 2013/14. Forsøket er organisert med en nettverksgruppe ledet av fylkeskommunen. Høsten 2013 starter ytterligere to videregående skoler opp med innføringstilbud, da med hjemmel i § 2-8. Der vil elevene bli tatt opp i et yrkesfaglig studieprogram, men organiseres i egne grupper. Det ene av de eksisterende tilbudene har vært et samarbeid med seks kommuner. Som følge av at § 2-8 i Opplæringsloven ble endret, overtok fylkeskommunen ansvaret for tilbudet. I dag finansierer fylkeskommunen tilbud til elever med rett til videregående opplæring, mens kommunene må betale for tilbudet til elever som ikke har rett. Timetallet er endret til 35 timer/uke. Det andre tilbudet er et samarbeid mellom en kommune og fylkeskommunen, der de spleiser på finansieringen. Lærergruppen består av lærere fra kommunens voksenopplæring og faglærere fra fylkeskommunen. En annen kommune kjøper plasser til sine elever. Dette tilbudet beskrives i det følgende: • Kriteriet for inntak er at elevene er bosatt i en av to kommuner som samarbeider med fylkeskommunen om tilbudet, og at de er i alderen 16-20 år. Elevgruppen består av elever med og uten grunnskolekompetanse. Elever som har grunnskolekompetanse har fått mulighet til å forbedre karakterer. Noen av elevene får tilbudet som en del av retten til introduksjonsprogram. • Målet for gruppen uten grunnskolekompetanse er sertifisering, og de bruker vanligvis to år i tilbudet. Har tillatt elever både med og uten grunnskolekompetanse å gå både to og tre år i tilbudet. Ved mer enn tre år er det hjemmel om grunnskoleopplæring for voksne som gjelder. • Erfarer at organiseringen skaper sosiale bånd på tvers av land- og skolebakgrunn, og at særlig de svakeste elevene har utbytte av dette. • Vurderer at tospråklig fagopplæring, landkunnskap og kunnskap om traumer er nødvendig.	

- Tett kontakt med foreldre, særlig elever under 18 år. Foreldremøter, foreldrekurs om videregående opplæring og begrunnelser for opplæringen i innføringstilbudet. Flere foreldresamtaler i året enn det som er pålagt.
- Bruker alltid tolk, organisert gjennom kommunens tolketjeneste.
- Deltar på møter med PP-tjenesten gjennom kommunens innføringsskole, men ved behov for utredning overføres eleven til den fylkeskommunale PP-tjenesten. Kompetanse og faste møter er suksesskriterier. Skoleeier (fylkeskommunen) har lagt til rette for at PP-tjenesten har økt sin kompetanse på minoritetsspråklige.
- Tette samarbeid med barnevernet ift enslige mindreårige asylsøkere, og det tilrettelegges for at de kan jobbe hjemmefra med IKT-verktøy dersom de har behov for/ ønsker det.
- Kommunal helsetjeneste på skolen som brukes mye; BUP er mest aktuelt i forhold til enslig mindreårige og kontakten går da med botilbudet heller enn skolen.
- Tett samarbeid med kommunens introduksjonssenter/ NAV.
- Tett samarbeid med grunnskolen; elever tilbys å besøke innføringsklassen før de søker videregående opplæring.

Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser

- Kartlegges i forsamtale våren før eleven starter, ved oppstart og underveis. Benytter verktøy fra NAFO og Udir, samt «Kartleggeren» (digitalt verktøy). Kartleggingsresultater videreføres til vg1 ved overgang fra innføringstilbud.
- Opplæringen basert på kompetansemålene i 10.trinn, og vurderer det som riktig og hensiktsmessig. Det gis underveis- og sluttvurdering med karakter.
- Enkelte tar norskprøve 2 og 3 i løpet av tilbudet.
- Opplæringen gis i tre nivådelte grupper. Timeplanen er parallellagt slik at elevene kan bytte gruppe ved behov for økt faglig progresjon. Gruppestørrelse på maks 15 elever, vurderer at det er viktig å fastholde.
- Elevene gis mulighet til å følge fag i ordinær opplæring, og ta avsluttende eksamen i faget. Størrelsen på skolen gjør at det så langt har latt seg timeplanlegge i tillegg til øvrige fag i innføringstilbudet.
- Språkopplæring vektlegges i alle fag, og samfunnskunnskap vektlegges i norsk.
- Integreres i skolen som andre klasser, gjennom sosiale og faglige fellesarrangementer, Operasjon Dagsverk, og elevrådsarbeid.
- Tilgang på ordinære og digitale læreplaner vurderes som stadig bedre.
- Rådgivningstjenesten er tett på.
- Foretrekker tospråklig fagopplæring fremfor morsmålsopplæring fordi en har mer tro på begrepsinnlæring på denne måten. Fylkeskommunen har avsatt en pott penger til tospråklig fagopplæring som alle skoler kan benytte seg av.

Utfordringer

- Flere elever fra EU og enslig mindreårige asylsøkere har behov for tilrettelegging
- Å motivere elever som har behov for det til å ta innføringstilbud fremfor ordinært tilbud.
- Å avgjøre om tilbudet er en del av grunnskolen eller en del av videregående opplæring, og følgelig hvorvidt kommunen eller fylkeskommunen skal finansiere det.
- Skillet mellom grunnskole og videregående skole påvirker også hvilke støtteordninger elevene kan få tilgang til, for eksempel fra Lånekassen og til skoletransport. Erfarer at disse forskjellene påvirker elevenes holdninger, selv om summene ikke er store.

Fremadrettede ønsker/behov

- At elevene får et tilbud der de kan forbedre grunnskolekompetansen sin, særlig elever som får IV.

Fylkeskommune 5

Om tilbudet	
Type tilbud (innføringsskole/-klasse/ integrert i ordinær klasse)	Innføringsklasse ved videregående skole
Deltar i NAFO-nettverk	Nei
Lengde på tilbudet (maks/min eller hva som er vanligst)	1 år
Kompetanse blant lærerne	Spesialpedagogikk, lang erfaring fra undervisning
Fag og timefordeling	Norsk med samfunnsfag, matte, naturfag, engelsk og gym. Prosjektfordypning 1 gang per uke
Tilbud om morsmålsopplæring (ja/nei)	Nei
Tilbud om tospråklig opplæring	Nei
Hvilken læreplan brukes i norsk	Utgangspunktet er ordinære læreplaner i vg1 med tilpasninger. Gir grunnlag for vurdering i fag for noen elever.
Beskrivelser av organisering – med vurderinger og begrunnelser • Oppstart av innføringstilbud etter lovendring høsten 2012. Minoritetsspråklige søkte til ordinært utdanningsprogram, men basert på kartlegging ved avgiverskole og videregående skole fikk noen elever tilbud om innføringstilbud. • Tilbudet gis delvis til de som har begrenset skolebakgrunn, og i stor grad er tilbudet basert på kartleggingsresultater. Kravet er godkjent skoleplass ved en videregående skole. • Kartlegging av elevene skjer ved bruk av Migranorsk som verktøy. • Innføringstilbudet gis som et nulte år, hvor eleven normalt fortsetter i ordinært utdanningsprogram etter ett år. Elevene får også tilbud om å bytte utdanningsprogram, eller å ta vg1 over 2 år. • Innføringstilbudet er utformet med mål om at eleven skal få kjennskap til yrkesfag og arbeidspraksis. • Skolen har ikke lyktes med hospitering i ordinære klasser. Utfordringen ligger i å få timeplaner til å matche. • Før oppstart av innføringstilbudet ble alle elever som hadde fått tilbud invitert til skolen en dag før skolestart for å få informasjon om hva innføringstilbudet er, og hva det vil bety for eleven. • Informasjonsdeling har vært svært viktig, både overfor eleven, foreldre/verge • I arbeidet med innføringstilbudet og elevene har det vært tett samarbeid med avgiverskoler og barnevernstjenesten.	
Beskrivelser av innhold – med vurderinger og begrunnelser • Plattformen for innføringstilbudet er å gi grunnleggende fellesfagopplæring i norsk med samfunnsfag, matte, naturfag, engelsk og gym. I tillegg har elevene prosjekt fordypning for elevene utplasseres en gang per uke i bedrift relatert til det utdanningsprogrammet de har søkt og kommet inn på. • Fokuset er således i stor grad på språkopplæring og fagopplæring relatert til utdanningsprogrammet. • Gjennom innføringstilbudet vil flere elever få vurdering og karakter i noen fag etter læreplan for vg1. • Utfordringen med tilbudet har likevel vært utplassering i prosjekter for elevene. Elevgruppen hadde i starten liten forståelse for hva praksisplassen faktisk var, og forstod ikke at eleven ikke fikk betalt. I tillegg var det vanskelig å få dem til å møte opp. Dette handler i stor grad om kulturbakgrunn. • Det understrekes viktigheten av praksisplassen. Dette gir større motivasjon ut over ordinær undervisning, gir elevene bedre kjennskap til det norske samfunnet, i tillegg til bedre	

språkopplæring. Samtidig gir dette også elevene anledning til å se og lære mer om sitt valgte utdanningsprogram særlig knyttet til begreper og uttrykk.

Utfordringer

- Utfordringen for fylkeskommune er å stadfeste rettigheter til videregående opplæring ut i fra dokumentasjonen. Stilles i dag ikke krav til norskopplæring eller kompetanse i norsk.
- Elevene kommer med svært ulik kompetanse, og derfor er det også en utfordring å tilpasse undervisningen slik at det passer for alle i en klasse.
- Et viktig samarbeid skjer mellom grunnskole og videregående skole. Lykkes til dels i dette arbeidet, men uklare grenselinjer om hvem som har ansvar og hva de ulike styringsnivåene kan tilby bidrar til at det kan være utfordrende å konstatere og etablere et behov for den enkelte elev.
- Elevene som kommer i innføringstilbudet har ofte forventninger til sin utdanning. Rådgivingsprosess overfor dem, og potensielle nye elever, er derfor viktig. I stor grad må elevene realitetsorienteres for å forstå hva innføringstilbudet fører til og hva som skal til for at elevene lykkes.
- Det er noe usikkerhet knyttet til hvor lenge innføringstilbudet skal gis i fylkeskommunene. Avhenger til del av ressurser. Dette gir også en usikkerhet for både lærere og skole om man kan fortsette med tilbudet.

Fremadrettede ønsker/behov

- Det oppleves som at det er lagt lite føringer for hva et innføringstilbud skal inneholde, og at fylkeskommune står fritt. Forståelsen av at fellesfag er fokus er blitt lagt til grunn. Savner imidlertid et initiativ fra nasjonale myndigheter om hva innføringstilbudet skal være, og hva slags kompetanse det skal gi.
- Dette gir også en utfordring i forhold til hvordan elevene kan eventuelt vurderes, og hvordan kompetansen skal dokumenteres. Utviklingsmuligheter er derfor å enes om felles kompetansemål/læremål for å sikre vurdering for elevene. Dette gir også motivasjon for elevene fordi de selv kan se hva de må gjøre for å oppnå en viss vurdering
- Utfordringen er at det stilles få krav for å bli tatt inn i videregående opplæring. Dette er til dels utfordrende. I fremtiden ser man for seg muligheten for en mulig endring i lovverket som stiller krav til elevene, særlig i forhold til norskkompetanse for å komme inn i videregående opplæring.
- Det oppleves at det finnes en gråsoner mellom fylkeskommune og kommune om hvem som skal ta ansvar for elevene i videregående alder, men der hvor elevene ikke har god nok kompetanse til å gå inn i videregående opplæring. Skal kommunen eller fylkeskommune sørge for et tilbud som styrker elevens kompetanse før videregående opplæring?